

Κόγκα Διονυσία-Ηλιάνα

Επιβλέποντες καθηγητές
Χανιώτου Ελένη
Σταυρακάκης Εμμανουήλ

Διπλωματική εργασία
Τοπίο εν κινήσει... Λιμνοθάλασσα Λευκάδας

Διπλωματική εργασία

Τοπίο εν κινήσει... Λιμνοθάλασσα Λευκάδας

Κόγκα Διονυσία-Ηλιάνα

Επιβλέποντες καθηγητές
Χανιώτου Ελένη
Σταυρακάκης Εμμανουήλ

Σύμβουλος
Μαρλαντή Μαρία

Σεπτέμβριος 2023, Αθήνα

Στον αγαπημένο μου θείο Δημήτρη Πέτρου...

Θα ήθελα πρώτα απ' όλους να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου κ. Ελένη Χανιώτου και κ. Μανώλη Σταυρακάκη, οι οποίοι συμμερίστηκαν την αγάπη μου για τη Λευκάδα, και καθοδήγησαν με την πιο όμορφη διάθεση τον ενθουσιασμό μου...

Τον παππού μου Φίλιππο Κόγκα και τους θείους μου Χρήστο Φίλιππα και Χρήστο Κόγκα των οποίων οι ιστορίες ήταν η ψυχή της εργασίας μου.

Τον κ.Θοδωρή από τη βιβλιοθήκη Λευκάδος, την Πολεοδομία Λευκάδος και τον κ. Νίκο Θερμό.

Τον κ.Βασιλάτο Παναγιώτη και την κ.Μαρλαντή Μαρία για τις πολύτιμες συμβουλές τους.

Τους φίλους μου Μαρίνα, Στέφανο, Γεωργία και Γιώργο για τη βοήθειά τους.

Την οικογένεια μου Τόλη, Τζίνα, Φιλιππία, Ντόρα, Νίκο για όλα.

Τέλος το πιο μεγάλο ευχαριστώ σε Εκείνον που δημιούργησε για εμάς τόσο όμορφους τόπους όπως η Λευκάδα...

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	9
Εισαγωγή.....	11
Η Λευκάδα σήμερα.....	14
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Διαχρονικές αλλαγές του τοπίου.....	21
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Υφιστάμενη κατάσταση.....	27
Κτηριακό απόθεμα_ Στα ίχνη της ιστορίας.....	31
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Οικοσυστήματα_ Φυσικό περιβάλλον.....	41
Σκοπός παρέμβασης.....	53
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Πρόταση παρέμβασης.....	55
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Προτεινόμενες Διαδρομές.....	60
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Ο Δρόμος της Μνήμης.....	62
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Ο Δρόμος του Ψαρά.....	70
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας_ Ο Δρόμος της Ελιάς.....	80
Υλικά.....	93

Περίληψη

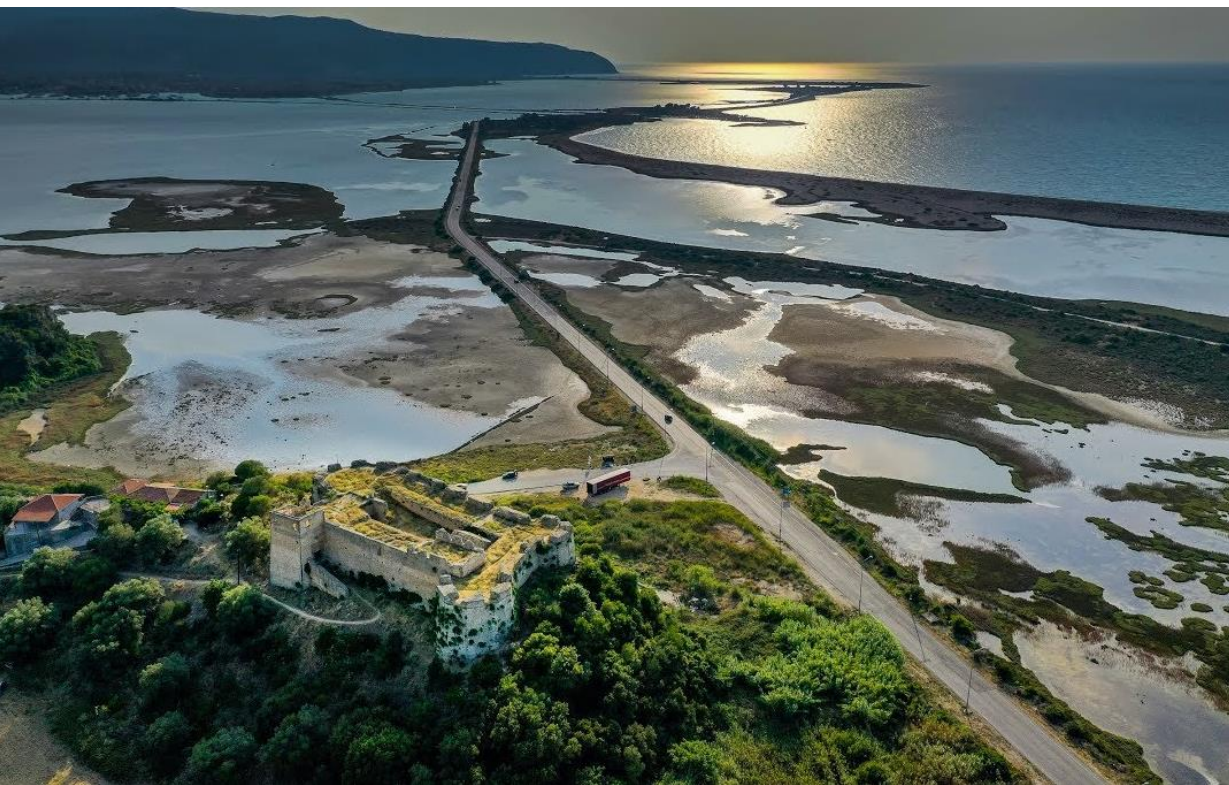
Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί μία προσπάθεια ανάδειξης και προστασίας της λιμνοθάλασσας της Λευκάδας. Η λιμνοθάλασσα με τον περιβάλλοντα χώρο της, αποτελεί ένα υδροβιότοπο μεγάλης περιβαλλοντικής αξίας για την ορνιθοπανίδα, αλλά και έναν τόπο μεγάλης πολιτιστικής κληρονομιάς. Χαρακτηριστικό της περιοχής είναι η άμεση επαφή της με το σημείο εισόδου από την ηπειρωτική χώρα – αναφέρεται πως η πρόσβαση στο νησί γίνεται οδικώς μέσω πλωτής γέφυρας.

Η παρουσίαση της ιστορίας της περιοχής - αναλύοντας την πορεία που ακολούθησε στο πέρασμα των διαφόρων κατακτητών - κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση της μετέπειτα πρότασης. Ουσιαστικά, η ανάλυση της αποτελεί μέρος της πρότασης και γι' αυτό καταγράφεται το αποτύπωμα του ανθρώπου από την πρώτη στιγμή της παρουσίας του στην περιοχή της λιμνοθάλασσας, μέχρι σήμερα. Παράλληλα με την ανάλυση, παρουσιάζονται όλες οι αξίες και οι δυνατότητες της περιοχής, αλλά και οι κίνδυνοι που απειλούν τόσο με την εξαφάνιση των ιχνών της ιστορίας όσο και της καταστροφής του υδροβιότοπου.

Στη συνέχεια γίνεται η πρόταση επέμβασης στην περιοχή με σκοπό την ανάδειξη του υδροβιότοπου και της ιστορίας του.

Προτείνονται τρεις διαδρομές με άξονες την ιστορία, την παράδοση και τη φύση που σκοπό έχουν τη βιωματική εμπειρία του τόπου από τον περιηγητή.

Οι παρεμβάσεις είναι ήπιες, πλήρως εναρμονισμένες με το τοπίο, ακολουθώντας την κλίμακα του ανθρώπου και του τόπου, σεβόμενες πάντα τον αρχικό στόχο : τη σύζευξη μεταξύ φυσικού, ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ανθρώπου.

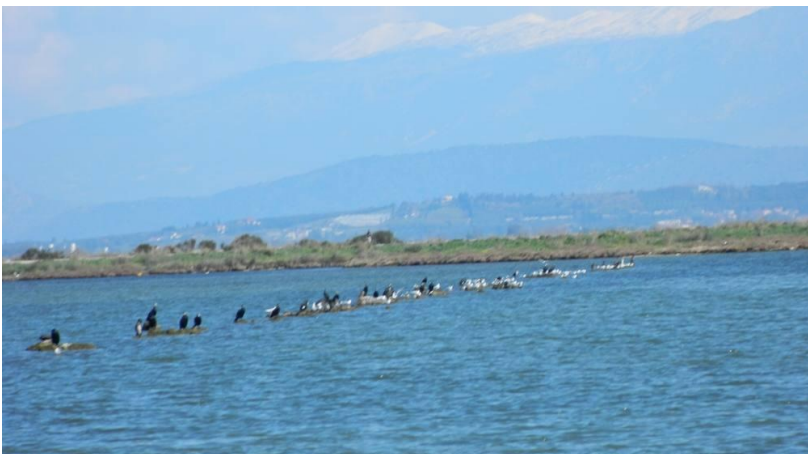
[πηγή : <https://www.youtube.com/watch?v=sINxaZUgMZY>]

Εισαγωγή

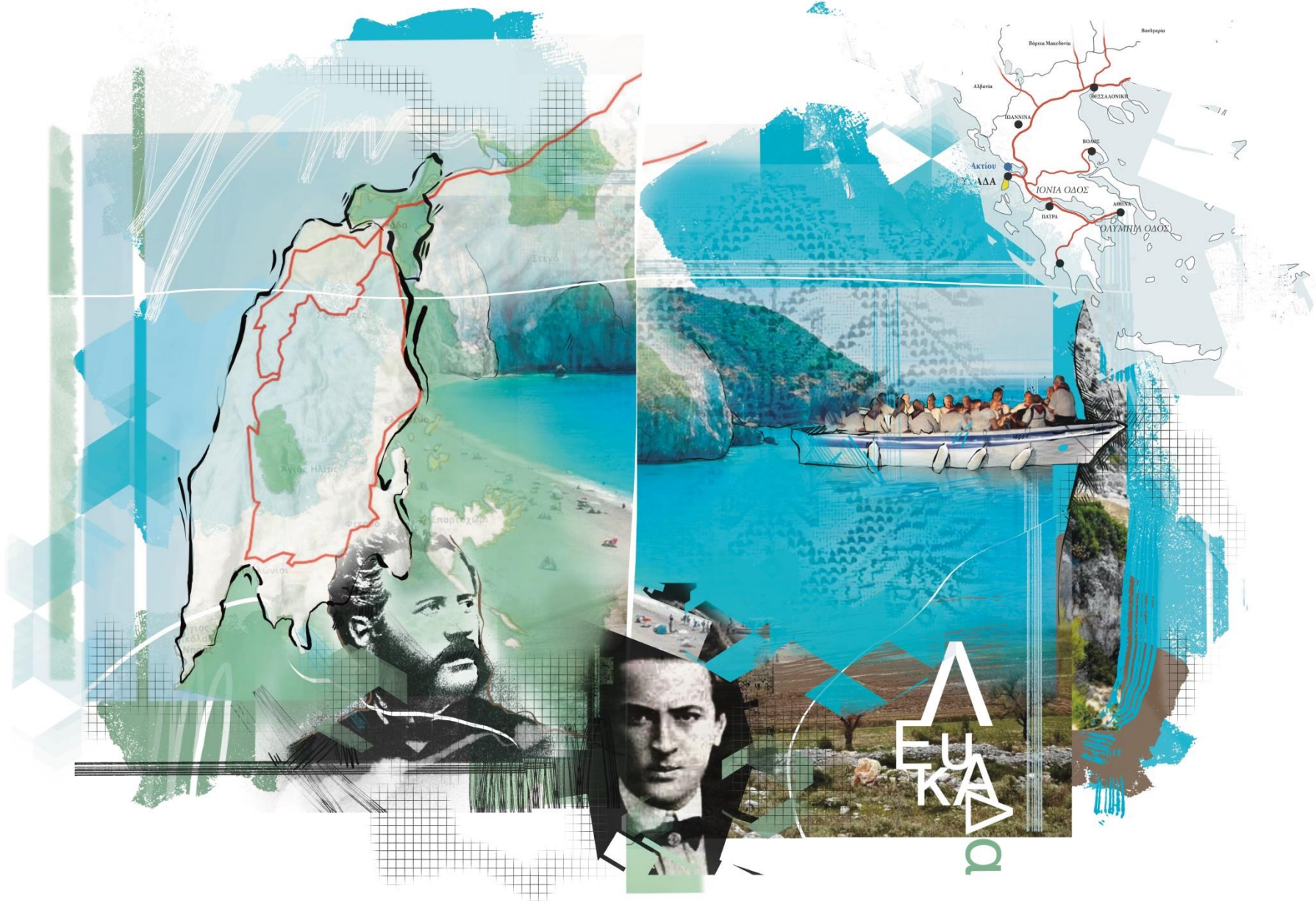
Το αυτοκίνητο κινείται ανάμεσα σε αλμυρόβαλτους και χαμηλή βλάστηση. Κοντεύει να φτάσει... Όλα είναι επίπεδα και στο βάθος ξεπροβάλει ένα βουνό...

Φτάνει...

Μία φευγαλέα ματιά σε ένα κάστρο λίγο πριν μπει στο νησί.... Έφτασε! Άλλο ένα κάστρο! Δεν πρόλαβε να το δει, πέρασε γρήγορα και οι από πίσω οι οδηγοί ήταν ανυπόμονοι. Περνάει τη μικρή πλωτή γέφυρα. Πόση κίνηση... Συνεχίζει... Τί είναι αυτό το μεγάλο κτήριο πάνω στην παραλία; Μοιάζει εγκαταλελειμένο. Αλλά είναι όμορφο! Γιατί αυτά τα πουλιά στέκονται παρατεταγμένα σε μία γραμμή πάνω στο νερό;... Αφόρητη κίνηση. Άντε να περάσει μέσα από την πόλη να σταματήσει η κίνηση. Πέρασε! Τώρα είναι θέμα χρόνου να φτάσει στο Πόρτο Κατσίκι! Άλλωστε γι' αυτό ήρθε...

[πηγή : <https://aromalefkadas.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%85%CE%B4%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CE%BC%CE%B1%CF%85/>]

«Και είπα όλα γύρω βλέποντας :

 'Νησί,
Αβασίλευτη στο πέλαο δόξα,
 Ω ριζωμένο
 Στο πολύβοο διάστημα
Και στου Ομήρου το στίχο
 Λουσμένο,
 Βυθισμένο στον ύμνο!»

Άγγελος Σικελιανός

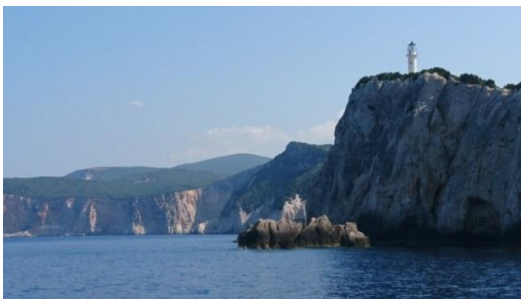
Η Λευκάδα σήμερα

Συνδέσεις, οδικό δίκτυο
[πηγή: Ιδία επεξεργασία]

Η Λευκάδα αποτελεί νησί του Ιονίου πελάγους και βρίσκεται στα δυτικά της χώρας. Υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την προέλευση της ονομασίας της με επικρατέστερη αυτή που θέλει το νησί να πήρε το όνομά του από το Ακρωτήριο Λευκάτας ή για τους ναυτικούς «Κάβος της Κυράς». Σύμφωνα με την παράδοση από εκεί έπεσε η ποιήτρια της αρχαιότητας Σαπφώ. Βρίσκεται στο νότιο άκρο του νησιού, το οποίο στην αρχαιότητα ονομαζόταν Λευκάς Πέτρα, λόγω το λευκού χρώματός του. Αποκαλείται επίσης “Νησί των ποιητών”, καθώς από εκεί κατάγονται σπουδαίοι ποιητές όπως ο Άγγελος Σικελιανός, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης και ο Λευκάδιος Χερν.

Η Λευκάδα ανήκει στο νησιωτικό σύμπλεγμα των Επτανήσων, έχει έκταση 325 τ.χλμ. και είναι το τέταρτο σε μέγεθος νησί του Ιονίου. Με βάση τον Ν.3852/2010 του προγράμματος Καλλικράτης, ο Νομός Λευκάδας μετονομάστηκε σε Περιφερειακή Ενότητα Λευκάδας και ανήκει στην Περιφέρεια Ιόνιων Νήσων με έδρα την Κέρκυρα. Οι δήμοι που υπάγονται στην Περιφερειακή ενότητα Λευκάδας είναι ο δήμος Λευκάδας και ο δήμος Μεγανησιού.

Το Ακρωτήριο Λευκάτας
[πηγή: προσωπικό αρχείο]

Σχετικά με τις συνδέσεις του νησιού με την υπόλοιπη χώρα, αλλά και με το εξωτερικό, η Λευκάδα, μαζί με την Εύβοια, αποτελούν τα μοναδικά νησιά της χώρας στα η οποία η πρόσβαση πραγματοποιείται οδικώς λόγω της κοντινής τους απόστασης από την ηπειρωτική χώρα. Συγκεκριμένα στη Λευκάδα η πρόσβαση πραγματοποιείται μέσω κινητής, πλωτής γέφυρας μήκους 71 μέτρων, η οποία και αποτελεί τη μοναδική πλωτή γέφυρα στην Ελλάδα.¹ Η πρόσβαση πραγματοποιείται από το βόρειο άκρο του νησιού, πλησίον της ομώνυμης, σύγχρονης πρωτεύουσας, το οποίο απέχει μόλις 78 μέτρα από την απέναντι ακτή.

1. <https://www.carandmotor.gr/nea/poy-brisketai-i-monadiki-ploti-gefyra-stin-ellada>

Το πιο κοντινό αεροδρόμιο που εξυπηρετεί είναι αυτό του Ακτίου σε απόσταση 17 χλμ. από τη Λευκάδα. Δρομολόγια με προορισμούς εσωτερικού, όπως η Κέρκυρα, η Κεφαλονιά, και η Σητεία Κρήτης, πραγματοποιούνται κάθε εβδομάδα από το Άκτιο, ενώ κατά την **διάρκεια του καλοκαιριού** λειτουργούν και απευθείας πτήσεις που συνδέουν με αεροδρόμια της Ευρώπης. Ενώ δεν υπάρχει απευθείας ακτοπλοϊκή σύνδεση με το νησί της Λευκάδας, οι επισκέπτες μπορούν να εξυπηρετηθούν μέσω του λιμένα στην Ηγουμενίτσα ή της Πάτρας και μετά να πραγματοποιήσουν οδικώς την απόσταση των 95 χιλιομέτρων ή των 176 χιλιομέτρων αντίστοιχα μέχρι τον προορισμό τους. Κατά την διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, λειτουργούν δρομολόγια καθημερινά από το Νυδρί και τη Βασιλική Λευκάδας για προορισμούς όπως η Κεφαλονιά, η Ιθάκη και το Μεγανήσι. 2 φέρι μποτ λειτουργούν επίσης από Λευκάδα που εξυπηρετούν οχήματα και επιβάτες, καθώς και ένα ταχύπλοο σκάφος μόνο για επιβάτες.²

Ενδιάμεσα από τη Λευκάδα και την Ακαρνανική ακτή βρίσκεται ο διάυλος της Λευκάδας, μέσω του οποίου πραγματοποιείται η προσέγγιση στο λιμάνι της από Βορρά και από Νότο. Φιλοξενεί κυρίως επαγγελματικά και ιδιωτικά πλοία αναψυχής, μικρά σκάφη, αλιευτικά, καθώς και επιβατηγά δρομολογιακά πλοία. Σύμφωνα με το Λιμεναρχείο Λευκάδας, κάθε χρόνο διαπλέουν τον διάυλο πάνω από 5.000 πλοία. Το μέγιστο βάθος του διαύλου είναι 6 μέτρα, ενώ το ελάχιστο 4,5 μέτρα.³

2. <https://www.mylefkada.gr/alles-eidiseis/ellada/pos-na-erthete-stin-leykada-203062/>

3. Καραπάνου Σ., «Ο διάυλος της Λευκάδας – δυναμικές συνθήκες στη βόρεια είσοδο» μεταπτυχιακή εργασία, επιβλ. Καθ. Μέμος Κ., Αθήνα, 2011

Η πλωτή γέφυρα
[πηγή: <https://iporta.gr/%CE%B7-%CF%80%CE%BB%CF%89%CF%84%CE%AE-%CE%B3%CE%AD%CF%86%CF%85%CF%81%CE%B1-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%BF/>]

Ο διάυλος της Λευκάδας
[πηγή: <https://aromalefkadas.gr/%CF%89%CF%81%CE%AC%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CF%80%CE%BB%CF%89%CF%84%CE%AE%CF%82-%CE%B3%CE%AD%CF%86%CF%85%CF%81%CE%B1%CF%82/>]

Η θέση της πρωτεύουσας στο νησί
[πηγή: Ίδια επεξεργασία]

Πρωτεύουσα είναι η Πόλη της Λευκάδας στο βόρειο άκρο του νησιού, στο σημείο που πραγματοποιείται και η είσοδος από την ηπειρωτική χώρα. Η σημερινή πόλη της Λευκάδας είναι η τρίτη -από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα- πρωτεύουσα του νησιού, μετά την αρχαία Νήρικο, που βρισκόταν στην περιοχή Κούλουμος, και τη μεσαιωνική Αγία Μαύρα, κλεισμένη στο ομώνυμο κάστρο. Το 1684 με πρωτοβουλία του Ενετού Φραγκίσκο Μοροζίνι, μεταφέρθηκε στη σημερινή της θέση, όπου μέχρι τότε υπήρχε ένας μικρός οικισμός των εργαζομένων στο Ιχθυοτροφείο και στις Αλυκές της Λευκάδας.⁴ Ένα μεγάλο μέρος της πόλης αποτελείται από προσχώσεις στη λιμνοθάλασσα.

Ο μόνιμος πληθυσμός είναι 22.826 άτομα, μειωμένος κατά 3,7% σε σύγκριση με την απογραφή του 2011.⁵ Στην πρωτεύουσα του νησιού συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, 9.253 άτομα, δηλαδή περίπου ο μισός πληθυσμός ολόκληρου του νησιού.

Κύριο πόλος έλξης τουρισμού αποτελούν οι παραλίες του και ιδιαίτερως εκείνες της δυτικής ακτής : Πόρτο Κατσίκι, Εγκρεμνοί, Κάθισμα κ.α. οι οποίες έχουν κάνει το νησί δημοφιλές όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο.

Πόρτο Κατσίκι

Εγκρεμνοί

Κάθισμα

4. <https://lefkadaslowguide.gr/el/the-town-of-lefkada/history-of-lefkada-town/>

5. ΕΛ.ΣΤΑΤ. Αποτελέσματα απογραφής 2021 https://elstat-outsourcers.statistics.gr/Census2022_GR.pdf

Το νησί είναι κατά το 70% ορεινό. Έχει ψηλά βουνά με ψηλότερη κορυφή στο κέντρο τα Σταυρωτά (1182 μ.). στα ορεινά του χωριού σχηματίζονται μικρά οροπέδια, όπου καλλιεργούνται και σήμερα κυρίως αμπελώνες και σιτηρά. Το νησί είναι κατάφυτο από ελαιώνες και αυτοφυή θαμνώδη βλάστηση, ενώ διατηρούνται μικρά δάση ρουπακιών και πεύκης.⁶

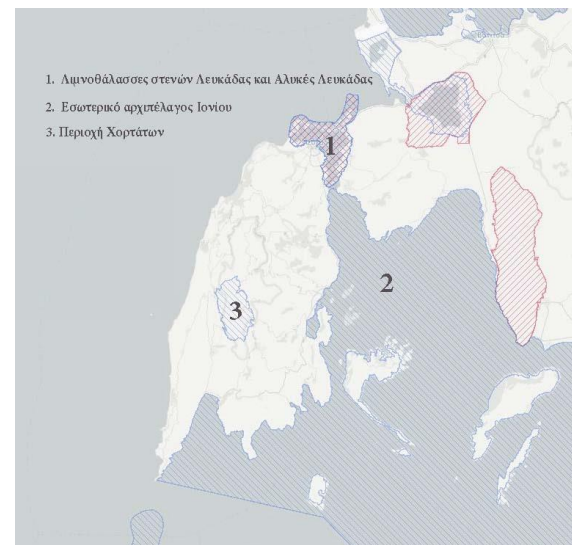
Το κλίμα είναι μεσογειακό. Έχει μεγάλη ηλιοφάνεια και χαρακτηρίζεται από ήπιο χειμώνα με αυξημένες βροχοπτώσεις και ζεστό καλοκαίρι με δροσερούς ανέμους.⁷

Στο νησί υπάρχουν τρεις περιοχές που ανήκουν στο Δίκτυο Natura 2000. Οι λιμνοθάλασσες της Λευκάδας, το εσωτερικό Αρχιπέλαγος Ιονίου με τα νησάκια της Λευκάδας (Πριγκιπωνήσια) και η περιοχή Χορτάτων στα κεντρικά. Στο βορειοανατολικό μέρος οι λιμνοθάλασσες Στενών Λευκάδας (Παλαιώνης και Αυλαίμων), έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000 και για τις δυο κατηγορίες προστασίας, ως Ειδική Ζώνη Διατήρησης (ΕΖΔ) και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά (ΖΕΠ).⁸

Arenaria Leucadia

[πηγή: <https://www.greekflora.gr/el/flowers/2091/Arenaria-leucadia>]

Οι περιοχές Natura 2000

[πηγή: ίδια επεξεργασία]

6. Ζάχος Κ., Ντούζουγλη Α., «Λευκάδα», ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΙΒ' Εφορία προϊστορικών και κλασικών αρχαιοτήτων, Αθήνα, 2003

7. <https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=6457&lng=1>

8. Ο.ΦΥ.Π.Ε.ΚΑ <https://necca.gov.gr/apeloumena-eidi/limnothalassa-leykadas/>

Photo: Thanasis Katopodis

Πορσάνικα μαχαίρια

[πηγή: <https://www.mylefkada.gr/politismos-ekdhloseis-section/politismos-ekdhloseis/ekthesi-porsaniko-maxairi-18095/>]

Μάζεμα φακής - Εγκλουβή

[πηγή: <https://www.greekgastronomyguide.gr/it/m/faki-egklouvis-lefkada/>]

Καρσάνικο κέντημα

[πηγή: <https://elgeorgakis.blogspot.com/2017/01/to.html>]

Όσον αφορά την άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Λευκάδας, υπάρχουν καταγεγραμμένα στον κατάλογο της UNESCO πέντε τοπικά στοιχεία. Αυτά είναι : το καρσάνικο κέντημα, το πορσάνικο μαχαίρι, η φακή Εγκλουβής, το παραδοσιακό παιχνίδι Αμπαλί και η παραδοσιακή λαδόπιτα.

14ος αι. μ.Χ.

πρώτο φρούριο Ορειοί

15ος αι. μ.Χ. Τόκκοι

δημιουργία ΑΛΥΚΩΝ πόλης
εμφάνιση οικισμών γύρω από το Κάστρο

1479 - 1684 Οθωμανική κυριαρχία

κατασκευή ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟΥ
τετρακωμία
επέκταση κάστρου
επέκταση πόλης - προσχωμαές

1678 - 1797 Ενετοκρατία

δημιουργία ΕΛΑΙΩΝΑ
επέκταση κάστρου - σημερινή μορφή
κατασκευή 9 μύλων

19ος αι. μ.Χ. Αγγλική προστασία

προσχωμαές - δημιουργία
ΕΝΙΑΙΟΥ ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ
κατασκευή εξωτερικού λιμένα
κατασκευή λιμενοβραχίονα
κατασκευή σημερινού δρόμου πόλης - κάστρου
κατασκευή καναλιών

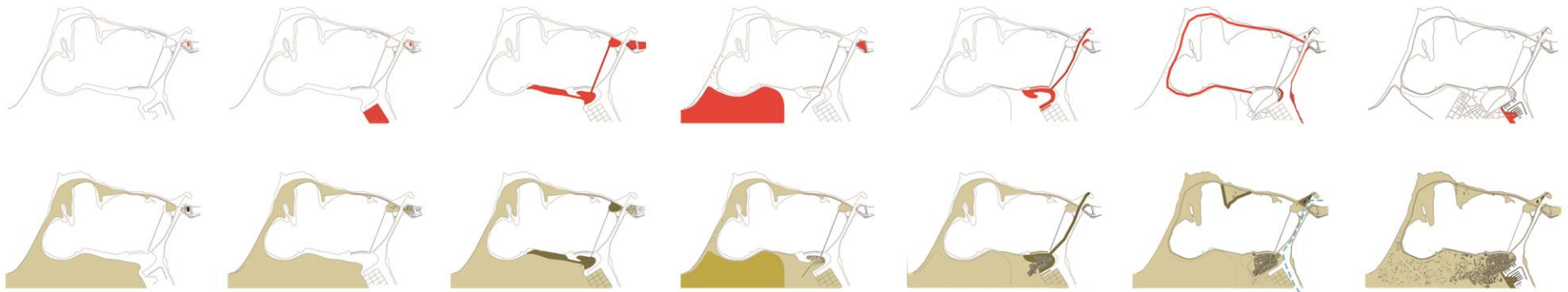
20ος αι. μ.Χ.

εκβάθυνση διαύλου - δημιουργία 'συρών'
κατασκευή σύγχρονου λιμένα
διάνοξη δρόμου Γύρας
κατασκευή κτηρίων στην παραλία του κάστρου

21ος αι. μ.Χ.

κατασκευή μαρίνας
επέκταση πόλης

0 1000μ

Με κόκκινο σημειώνονται οι χαρακτηριστικές μεταβολές κάθε εποχής
[πηγή : ίδια επεξεργασία]

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Διαχρονικές αλλαγές του τοπίου

Εργασία στις Αλυκές

[πηγή : <https://gr.pinterest.com/pin/538532067932474055/>]

Στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού, δίπλα στην πλωτή γέφυρα από όπου πραγματοποιείται σήμερα η είσοδος, βρίσκεται η λιμνοθάλασσα της Λευκάδος. Η πρώτη φορά που εμφανίζεται ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή, είναι τον 14ο μ.Χ. αιώνα, όταν ο Ορσίνι κατασκευάζει το πρώτο οχυρό, στη θέση όπου βρίσκεται σήμερα το κάστρο της Αγίας Μαύρας.

Τον 15ο μ.Χ. αιώνα, το νησί βρίσκεται υπό την κυριαρχία των Τόκκων. Αυτή την εποχή δημιουργούνται οι πρώτες **αλυκές** της πόλης, τα θεμέλια των οποίων βρίσκονται σήμερα κάτω από τη μαρίνα. Η δημιουργία των αλυκών είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση οικισμών γύρω από το κάστρο, το οποίο έχει πλέον επεκταθεί και αναδιαμορφωθεί.

Κατά την Οθωμανική κυριαρχία στο νησί (1479-1684), επιτελείται η μεγαλύτερη μέχρι τότε αλλαγή στο τοπίο της λιμνοθάλασσας, με τη δημιουργία του **οθωμανικού υδραγωγείου**. Ακόμα μια μεγάλη αλλαγή είναι η λεγόμενη «Τετρακωμία» της Αγίας Μαύρας, με την εμφάνιση των τεσσάρων οικισμών: μέσα στο κάστρο, ανατολικά και δυτικά από αυτό οι οικισμοί της «Άλλης Μεριάς» και της «Χώρας» και στη σημερινή θέση της πόλης -πάνω σε προσχώσεις- ο οικισμός της «Αμαξικής».

Κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας (1684-1797), το κάστρο μετά από συνεχείς επεκτάσεις και αναδιαμορφώσεις, καταλήγει στην τελική του μορφή. Την ίδια εποχή δημιουργείται και ο **Ενετικός Ελαιώνας**. Αμέσως μόλις οι Ενετοί κατέλαβαν το νησί έδωσαν εντολή οι Λευκαδίτες να ασχοληθούν με την ελαιοκαλλιέργεια, προσποριζόμενοι τα οφέλη από τη ναυτιλία. Μέσα σε 86 χρόνια φυτεύτηκαν 44.169 ελαιόδεντρα, σύμφωνα με απογραφή του 1770. Την ίδια εποχή κατασκευάζονται και οι εννέα **μύλοι** στην παραλία του Άη-Γιάννη.

NEW CANAL AND TOWN OF SANTA MAURA, ONE OF THE IONIAN ISLANDS.—FROM A SKETCH BY W. L. LEITCH.

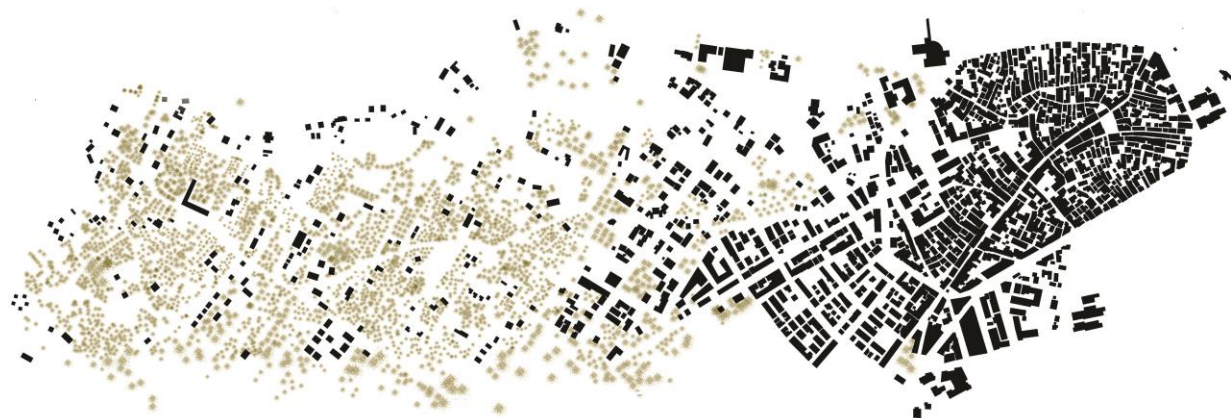
LONDON : Printed and Published at the Office, 198, Strand, in the Parish of St. Clement Danes, in the County of Middlesex, by GEORGE C. LEIGHTON, 193, Strand, aforesaid.—SATURDAY, MAY 14, 1850.

19ος αιώνας, Ο αγγλικός λιμενοβραχίονας πριν κατασκευαστεί το κλιμακωτό έρεισμα
Αριστερά φαίνεται το κάστρο, ενώ στο βάθος δεξιά διακρίνεται το οθωμανικό υδραγωγείο.
Αριστερά του λιμενοβραχίονα δεν υπάρχει ακόμα η παραλία του κάστρου η οποία φτιάχτηκε αρκετά αργότερα πάνω σε προσχώσεις

Τον 19ο αιώνα το νησί βρίσκεται υπό την Αγγλική προστασία. Την περίοδο αυτή έχουμε τη δημιουργία του **εννιαίου παραλιακού μετώπου** στον οικισμό την Αμαξική, πάνω σε προσχώσεις. Παράλληλα κατασκευάζεται ο **εξωτερικός λιμένας** της πόλης στην περιοχή του κάστρου, ο προστατευτικός **λιμενοβραχίονας** με το κλιμακωτό έρεισμα ακριβώς απέναντι, καθώς και ο δρόμος που ενώνει σήμερα την πόλη με το κάστρο. Στο βόρειο και το νοτιοανατολικό τμήμα της πόλης κατασκευάζονται και τα **δύο κανάλια**.

Κατά τον 20ο αιώνα δημιουργείται ο **σύγχρονος λιμένας** της πόλεως. Ακόμα πραγματοποιείται η **διάνοιξη του δρόμου της Γύρας**, δηλαδή του δρόμου που ακολουθεί κυκλικά τη λιμνοθάλασσα. Στην παραλία του κάστρου κατασκευάζεται το **οινοποιείο ΤΑΟΛ**, το τουριστικό περίπτερο και τα λουτρά. Παράλληλα, πραγματοποιείται εκβάθυνση του διαύλου με αποτέλεσμα τη δημιουργία των «σωρών» στο ανατολικό τμήμα του.

Στις αρχές του 21ου αιώνα κατασκευάζεται η μαρίνα της Λευκάδας στη θέση των πρώτων αλυκών της εποχής των Τόκκων. Επίσης παρατηρείται έντονη επέκταση της πόλης τόσο προς το εσωτερικό του νησιού, όσο και μέσα στον Ενετικό Ελαιώνα.

Επέκταση της πόλης μέσα στον ελαιώνα [πηγή : ίδια επεξεργασία]

Οι καλαμωτές, το οθωμανικό υδραγωγείο και στο βάθος οι μύλοι
[πηγή προσωπικό αρχείο]

[πηγή : <https://lefkadaslowguide.gr/el/locations/trip/the-towns-environs/>]

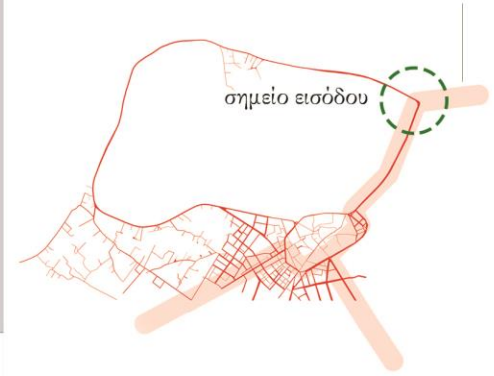
[πηγή : <https://www.athensvoice.gr/life/taxidia/456240/ehei-i-leykada-limnothalassa/>]

ΠΑΡΑΛΙΑ ΓΥΡΑΣ - ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ | ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ | ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ | ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΨΑΡΑΔΩΝ | ΣΧΟΛΕΙΑ, ΓΗΠΕΔΑ | ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ | ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ | ΚΑΛΑΜΩΤΕΣ | ΠΑΛΑΙΟ ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ/ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ/ΛΟΥΤΡΑ

Ε.Ο. Αμφιλοχίας - Λευιάδας

Οδικό δίκτυο

Οικοσυστήματα περιοχής

- 1. λιμνοθάλασσα
- 2. Αλμυρόβαλτο
- 3. Αμμοθίνες
- 4. Ελαιώνας

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Υφιστάμενη κατάσταση

Ο δρόμος της Γύρας

[πηγή : https://www.fototravel.info/lefkada/e_lefkada_kastro.php]

Η λιμνοθάλασσα της Λευκάδας στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού είναι η πρώτη εικόνα που αποκτά ο εισερχόμενος στο νησί. Αποτελεί μέρος του Εθνικού Πάρκου Αμβρακικού – Λευκάδας, ανήκει στο δίκτυο NATURA 2000 όπου προστατεύεται και για τις δύο κατηγορίες, ως Ειδική Ζώνη Διατήρησης και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά. Ακόμη είναι χαρακτηρισμένη σαν τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Μέσα στη λιμνοθάλασσα λειτουργεί φυσικό ιχθυοτροφείο – δηλαδή τα ψάρια τρέφονται και μεγαλώνουν χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση.

Φορτηγά στον δρόμο της Γύρας

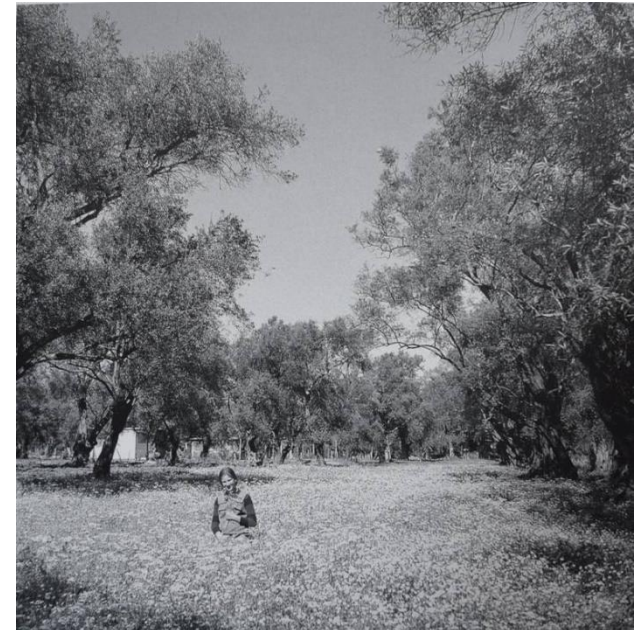
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Στο βορειοανατολικό άκρο της λιμνοθάλασσας βρίσκεται η πλωτή γέφυρα μέσω της οποίας πραγματοποιείται η είσοδος στο νησί. Η πρόσβαση με αυτοκίνητο, έχει ως αποτέλεσμα ιδιαιτέρως τους θερινούς μήνες, το κυκλοφοριακό πρόβλημα να είναι πολύ έντονο. Η συνήθης πορεία που ακολουθείται μετά το πέρασμα από την πλωτή γέφυρα μέσω της Ε.Ο. Αμφιλοχίας - Λευκάδας, είναι προς την παλιά πόλη μέσω του δρόμου που ενώνει την πόλη με το κάστρο – ο οποίος κατασκευάστηκε από τους Άγγλους τον 19ο αιώνα. Οι επισκέπτες επιλέγουν συνήθως αυτόν τον δρόμο καθώς είναι πιο σύντομος και όχι τον δρόμο της Γύρας, αυτόν δηλαδή που ακολουθεί τον περίπλου της λιμνοθάλασσας. Στον δρόμο της Γύρας συνήθως απαντώνται βαρέα οχήματα, τα οποία ακολουθούν αναγκαστικά την πορεία αυτή, εφόσον απαγορεύεται η προσέγγιση τους στο κέντρο.

Τα οικοσυστήματα που αφορούν τη λιμνοθάλασσα είναι τέσσερα : η **λιμνοθάλασσα**, οι **αμμοθίνες**, οι **αλμυρόβαλτοι** και ο **ελαιώνας**. Τα οικοσυστήματα αυτά έχουν υποστεί μεγάλες πιέσεις λόγω της ανθρώπινης δραστηριότητας. Το νότιο τμήμα λόγω της έντονης οικιστικής ανάπτυξης και το βόρειο εξαιτίας αποστραγγίσεων, εκχερσώσεων και επιχωματώσεων για την επέκταση καλλιεργείων αλλά και δόμησης.

Χαρακτηριστικές εικόνες από τον ελαιώνα σήμερα – Ξεριζωμένες και μπαζωμένες αιωνόβιες ελιές για την κατασκευή τουριστικών καταλυμάτων
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Ο Ενετικός ελαιώνας στις αρχές του 20ου αι.

[πηγή : <https://aromalefkadas.gr/%CE%BF-%CE%B8%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%82-%CE%B5%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82/>]

Ο Δρόμος της Γύρας

Λιμνοθάλασσα

Ιόνιο πέλαγος

αλμυρόβαλτοι

αμμοθίνες

μύλος Γουρούνας

λουτρά

τουριστικό περίπτερο

οργανισμίο ΤΑΟΛ

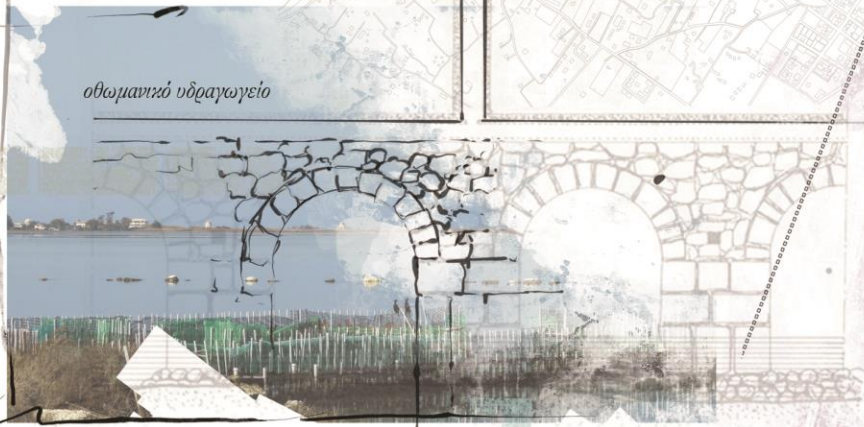

μύλος Μοσχοβίτης

μύλος Χλεμπέτας

οθωμανικό υδραγωγείο

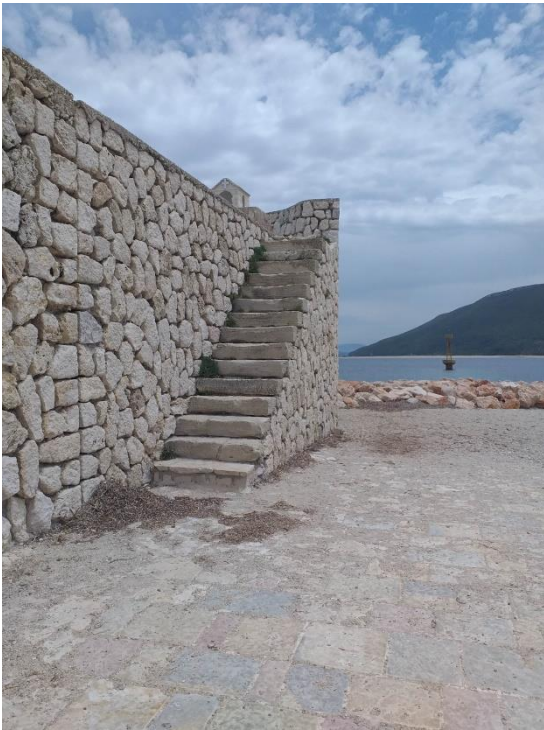

καλαμιωτές

κάστρο Αγίας Μαύρας

Κτηριακό απόθεμα _ Στα ίχνη της ιστορίας

Η θέση του φάρου στον λιμενοβραχίονα
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Η ανθρώπινη επέμβαση μέσα στο φυσικό τοπίο της λιμνοθάλασσας, μαρτυρά την ιστορία του τόπου. Σε κάθε σημείο της λιμνοθάλασσας, τα ίχνη των κατακτητών του νησιού ανά τους αιώνες, αλλά και η σύγχρονη ιστορία του, αποκαλύπτονται μέσα από τις ανθρώπινες κατασκευές.

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΥΡΑΣ

Το κάστρο καταλήγει στην σημερινή του μορφή - ξεκινώντας από το πρώτο φρούριο του Ορσίνι τον 14ο αιώνα - μετά από πολλές μετασκευές και επεκτάσεις, την περίοδο που το νησί βρίσκεται υπό Ενετοκρατία. Σήμερα, αποτελεί έναν από τους λίγους επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους του νησιού.

Ο ΛΙΜΕΝΟΒΡΑΧΙΟΝΑΣ

Ο λιμενοβραχίονας αποτελεί το δεύτερο βορειότερο σημείο του νησιού, μετά το Ακρωτήριο Γυράπετρας λίγο πιο δίπλα. Κατασκευάστηκε από τους Αγγλους τον 19ο αιώνα, μαζί με τον εξωτερικό λιμένα στην Περιοχή του κάστρου. Στο άκρο του υπήρχε φάρος, ο οποίος αφαιρέθηκε τα τελευταία χρόνια.

Μύλος Μοσχοβίτης

ΟΙ ΑΝΕΜΟΜΥΛΟΙ

Οι ανεμόμυλοι στην περιοχή του Αη Γιάννη ήταν αρχικά 7 και κατά άλλους 9. Σε φωτογραφία του Wilhelm Dorpfeld των αρχών του 20ου αιώνα, φαίνονται οι εφτά. Επικρατεί η απόψη πως κατασκευάστηκαν και αυτοί κατά την Ενετοκρατία.

Σήμερα στέκουν όρθιοι μόνο οι πέντε από αυτούς, σε πολύ κακή κατάσταση, με κίνδυνο να καταρρεύσουν σε κάποιον επόμενο σεισμό. Μόνο ο πρώτος - Μύλος του Ορλώφ – βρίσκεται σε καλή κατάσταση εξαιτίας της επανάχρησής του ως καφετέρια. Τα χαρακτηριστικά ονόματα των πέντε μύλων (από νότια προς βόρεια) είναι : Μύλος του Ορλώφ, Χλεμπέτας, Μοσχοβίτης, Κουτσανύχτης και Γουρούνας.

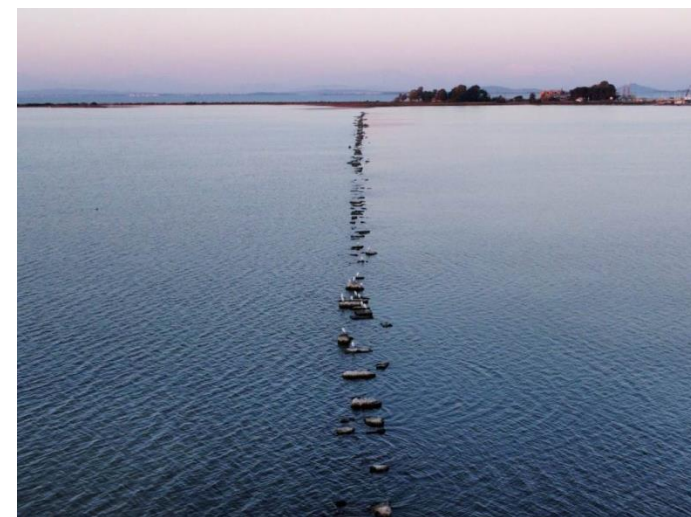
Μύλος Γουρούνας
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

ΤΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ

Το οθωμανικό υδραγωγείο κατασκευάζεται από τους Οθωμανούς, την περίοδο που το νησί βρίσκεται υπό την κυριαρχία τους (1479 – 1684). Το υδραγωγείο ακολουθούσε την πορεία του κεντρικού δρόμου της πόλης και μετέφερε νερό σε όλη την πόλη μέσω των πέντε βρύσεων κατά μήκος του δρόμου αυτού, φτάνοντας στο κάστρο μέσα από τη λιμνοθάλασσα.

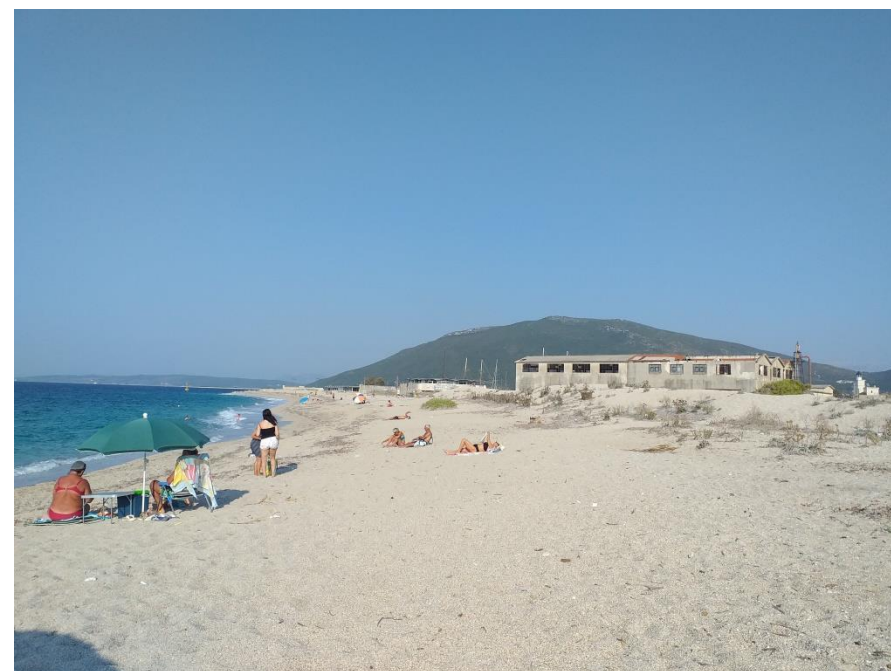
Είχε 360 καμάρες και μήκος περίπου 1 μέτρο. Αποτελούσε την πρώτη χερσαία ένωση της πόλης με το κάστρο, καθώς μέχρι τότε η επικοινωνία πραγματοποιούνταν αποκλειστικά με σχεδίες και μονόξυλα.

Σήμερα, η ύπαρξη του υδραγωγείου παραμένει άγνωστη στους περισσότερους, ακόμη και σε ντόπιους Λευκαδίτες, παρ'ότι αποτελεί ένα σημείο δίπλα από το οποίο περνούν όλοι οι εισερχόμενοι και εξερχόμενοι προς και από το νησί.

Οθωμανικό υδραγωγείο

[πηγή : <https://aromalefkadas.gr/%CE%BF%CE%B9-%CF%80%CE%BB%CE%AC%CE%BA%CE%B5%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D-%CF%85%CE%B4%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF%CF%85-2/>]

Οινοποιείο ΤΑΟΛ σήμερα – Η σχέση οινοποιείου και παραλίας (οικοσύστημα αμμοθινών)
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ ΤΑΟΛ

Το οινοποιείο ΤΑΟΛ είναι το πρώτο κτήριο που συναντά κανείς φτάνοντας στο νησί. Η επιβλητικότητά του μέσα στο τοπίο της λιμνοθάλασσας, εκτός της αρχιτεκτονικής του αξίας, οφείλεται ακόμη στο ότι αποτελεί ένα από τα ελάχιστα σημεία που ξεπροβάλουν μέσα από την επιπεδότητα της περιοχής. Αποτελείται από δύο τμήματα. Το πρώτο λειτούργησε το 1949, ενώ το δεύτερο - επέκταση του πρώτου, το 1980. Σταμάτησε τη λειτουργία του τη δεκαετία του '90.

Σήμερα το οινοποιείο είναι πλήρως εγκαταλελειμμένο. Στο εσωτερικό του υπάρχει ακόμα ο εξοπλισμός και τα μηχανήματα του, καθώς και οι δεξαμενές για τη ζύμωση και αποθήκευση του κρασιού.

Οινοποιείο ΤΑΟΛ

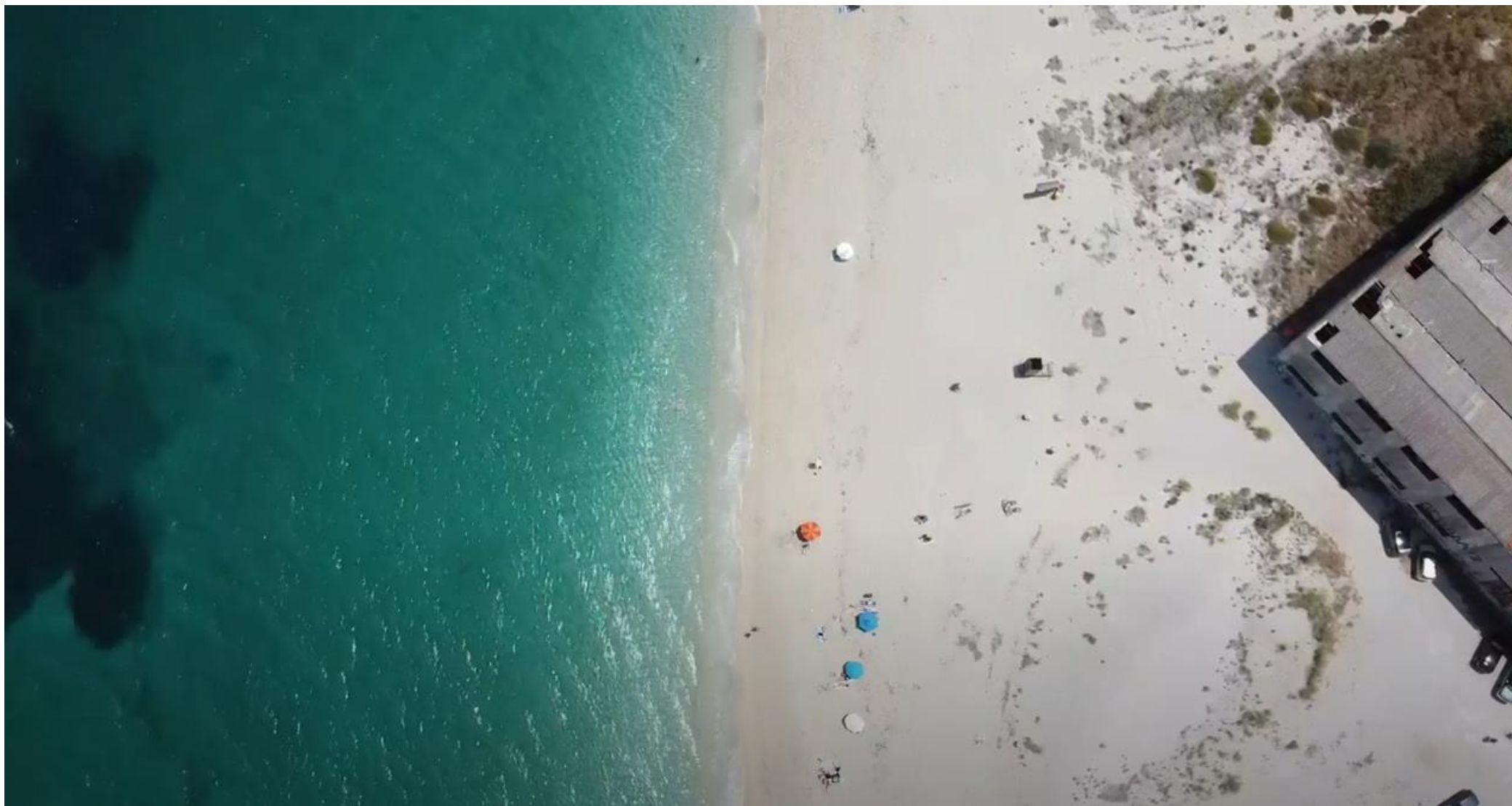
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ – ΛΟΥΤΡΑ

Το τουριστικό περίπτερο και τα λουτρά πάνω στην παραλία του κάστρου, βρίσκονται ακριβώς δίπλα στον λιμενοβραχίονα. Κτίστηκαν τη δεκαετία του '70 και η αρχιτεκτονική τους είναι αντιπροσωπευτική της εποχής εκείνης. Το τουριστικό περίπτερο λειτούργησε για πολλά έτη ως ντισκοτέκ και σήμερα είναι συνδεδεμένο με τη συλλογική μνήμη των περισσότερων Λευκαδίων. Σταμάτησαν τη λειτουργία τους τη δεκαετία του '90. Σήμερα τα κτήρια βρίσκονται σε πλήρη εγκατάλειψη και ερήμωση.

Αγγλικός λιμενοβραχίονας

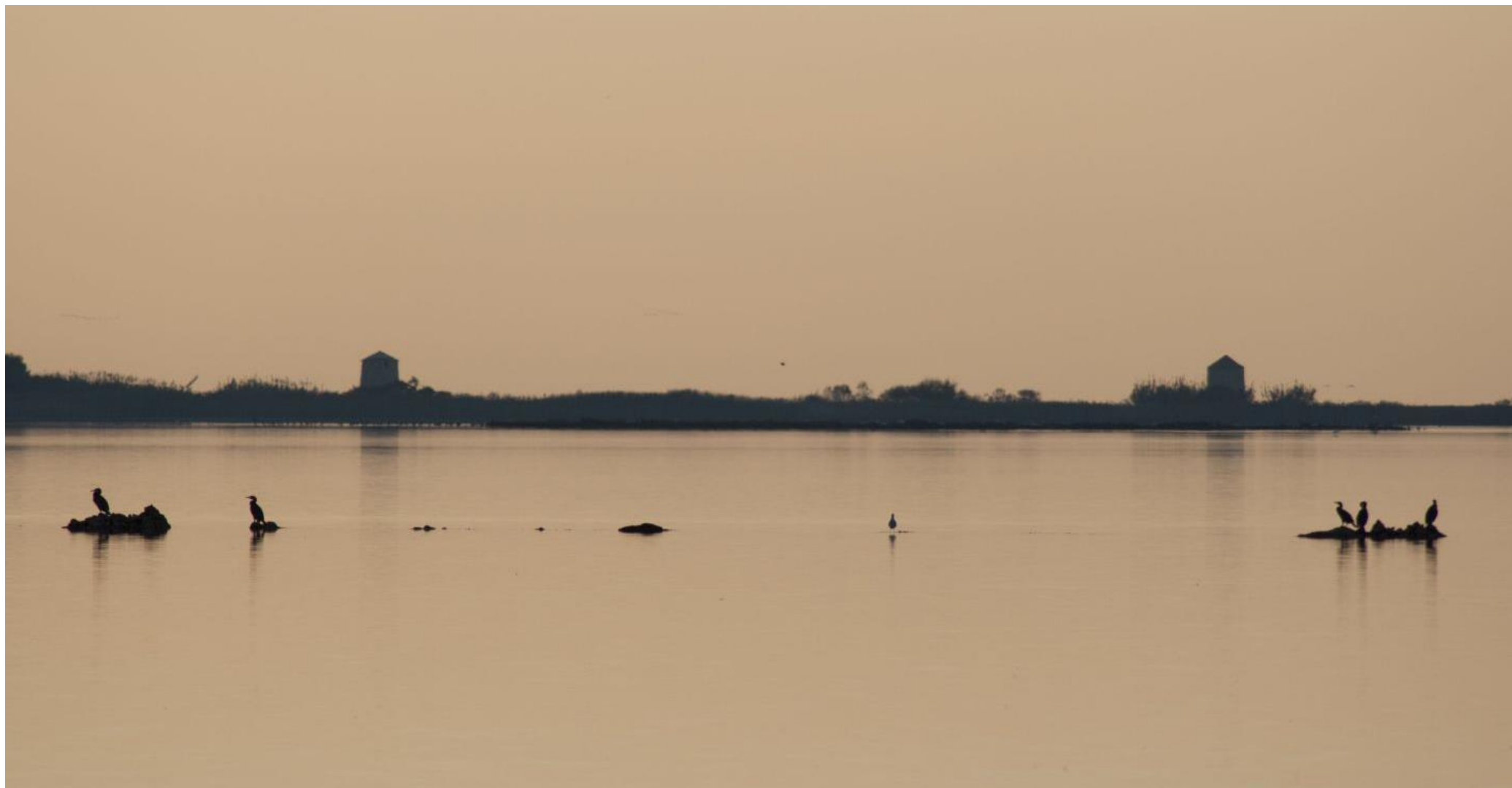

Θέση κτηρίων στην παραλία του κάστρου

Σχέση οινοποιείου με την παραλία

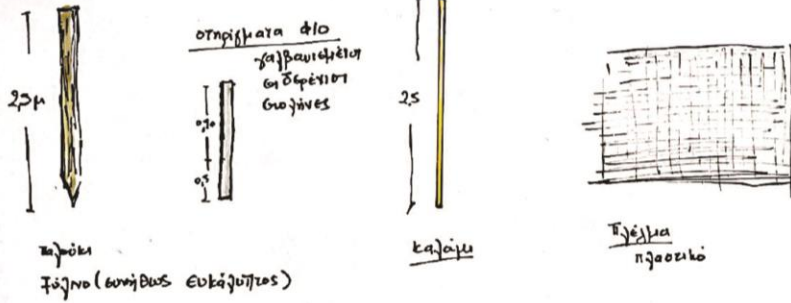
[πηγή : https://www.fototravel.info/lefkada/e_lefkada_kastro.php]

Σε πρώτο πλάνο οι πέτρες του οθωμανικού υδραγωγείου και πίσω οι μύλοι
[πηγή : <https://www.kolivas.de/archives/429779>]

Καλαμωτές - ΥΛΙΚΑ, ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ

Κλίμακα 1:50

Χαρακτηριστική τομή της θεμελίωσης των καλαμωτών

Κάτοψη «κατοικιών» και σχεδιάγραμμα μίας χαρακτηριστικής πορείας του ψαριού από τη λιμνοθάλασσα στο εσωτερικό της «παγίδας»

ΚΑΛΑΜΩΤΕΣ

Σε όλο τον δρόμο που ενώνει την πόλη με το κάστρο, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τις καλαμωτές. Λίγοι όμως γνωρίζουν τη λειτουργία τους μέσα στο ιβάρι, το φυσικό ιχθυοτροφείο που λειτουργεί μέσα στη λιμνοθάλασσα.

Η λέξη “ιβάρι” φαίνεται να έχει ιταλική ρίζα, (εξελληνισμός της λατινικής λέξης «nivaarium»), γεγονός που μαρτυρά όχι μόνο πολιτιστικές συγγένειες αλλά ενδεχομένως και ιταλική τεχνική.

Ο πιο σωστός όρος θα ήταν «**φυσικό ιχθυοτροφείο**». Μια κατασκευή που ίσως φανεί «απλοϊκή» στους μη σχετικούς -μεταδόθηκε από τους παλιότερους στους νεότερους- και βασίζεται απόλυτα στους νόμους της φύσης και της φυσικής.

Υπάρχουν «φραγμοί» στα σημεία που η λιμνοθάλασσα επικοινωνεί με την ανοιχτή θάλασσα και έτσι ελέγχεται η μετακίνηση των ψαριών, οι λεγόμενες καλαμωτές. Το νερό και ο αβαθής πυθμένας της λιμνοθάλασσας είναι κατάλληλα για την πλούσια διατροφή των ψαριών. Τα ψάρια τρέφονται και μεγαλώνουν χωρίς καμία ανθρώπινη παρέμβαση.

Σε τέσσερα σημεία του ιβαριού υπάρχουν τα «**κατοίκια**». Είναι οι χώροι που με τη φυσική ροή του νερού καταλήγουν τα ψάρια, απ’ όπου και ψαρεύονται. Η ανθρώπινη παρέμβαση στο ιβάρι είναι ελάχιστη, απόλυτα ισορροπημένη και με ήπιο τρόπο. Το καλοκαίρι οι ψαράδες περπατάνε μέχρι τα «κατοίκια» και με μια απόχη και αφού ανοίξουν τα σκεπάσματα βγάζουν τα ψάρια σπαρταριστά, ξαναρίχνοντας στο νερό όλα τα «πιτσιρίκια».9

9. <https://aromalefkadas.gr/i/%CE%B2%CE%AC%CF%81%CE%B9-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CF%86%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B9%CF%87%CE%B8%CF%85%CE%BF%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%B5%CE%AF/>

Κολάζ λιμνοθάλασσας

Οικοσυστήματα – Φυσικό περιβάλλον

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η λιμνοθάλασσα της Λευκάδας αποτελεί μέρος του Εθνικού Πάρκου Αμβρακικού – Λευκάδας, ανήκει στο δίκτυο NATURA 2000 όπου προστατεύεται και για τις δύο κατηγορίες, ως Ειδική Ζώνη Διατήρησης και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά και είναι χαρακτηρισμένη σαν τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους.

Κύριο στοιχείο του υγροτόπου είναι οι **παραθαλάσσιες αμμώδεις εκτάσεις** και οι **θίνες**, που δημιουργήθηκαν μέσω της αποσάθρωσης/διάβρωσης των πετρωμάτων της ευρύτερης περιοχής και λειτουργούν ως φυσικό φράγμα/κυματοθραύστης που προστατεύει την εσωτερική παραλιακή ζώνη από την επίδραση των κυμάτων και των ισχυρών ανέμων της περιοχής αλλά και την αύξηση της αλατότητας του υγροτόπου. Παράλληλα οι διαφορετικοί οικότοποι που απαντώνται στην περιοχή, διαδραματίζουν τον δικό τους ρόλο σε θέματα : προστασίας από τα πλημμυρικά φαινόμενα, τη ρύπανση ή τον πλούτο των ειδών. (Ο.ΦΥ.ΠΕ.ΚΑ.)

Κρινάκια της Παναγίας - φυτρώνουν κάθε Αύγουστο πάνω στην άμμο - παραλία Άη-Γιάννη, Λευκάδα
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Ενδεικτικά, στα πλαίσια της εργασίας, θα αναφερθούν ορισμένοι από τους οικοτόπους που απαντώνται στην περιοχή, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι τόσο του φυσικού τοπίου όσο και των περιβαλλοντικών της χαρακτηριστικών.

Αμμοθίνες : Η βλάστησή τους συγκρατεί την άμμο, σταθεροποιεί την ακτογραμμή και το έδαφος από τη διαβρωτική δράση της θάλασσας και του ανέμου. Έχουν σημαντικό ρόλο στην υπόγεια υδρολογία της περιοχής. Επίσης φιλοξενούν ανθεκτικά φυτά και ζώα με υψηλή προσαρμογή στις δυσμενείς συνθήκες του εκεί περιβάλλοντος.

Μεσογειακά αλίπεδα (οικότοπος 1410) : Αλμυρόβαλτοι οι οποίοι αποτελούν φυσικό φίλτρο και φυσικό αντιπλημμυρικό φράγμα για το αλμυρό νερό, απορροφούν την ενέργεια των κυμάτων αποτρέποντας τη διάβρωση της παράκτιας ζώνης.

Μονοετής βλάστηση με Salicornia (οικότοπος 1310) : Διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στον έλεγχο των πλημμυρικών φαινομένων, στην κατακράτηση ιζιμάτων, αλάτων και άλλων τοξικών ουσιών και στη σταθεροποίηση των εδαφών. Επίσης αποτελούν χώρο τροφοληψίας για την ορνιθοπανίδα.

Καλαμώνες (οικότοπος 72A0) : αποτελούν περιοχές φωλεοποίησης για τα παρυδάτια πτηνά. Έχουν σημαντικό αντιρρυπτικό ρόλο, χάρη στην ικανότητα των ριζών τους να ενεργοποιούν το χώμα, ώστε να καθαρίζει το νερό που περνά μέσα από αυτές.

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας - αλμυρόβαλτοι
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Η λιμνοθάλασσα της Λευκάδας αποτελεί μεταναστευτικό σταθμό και **κόμβο** καθώς βρίσκεται πάνω στον αεροδιάδρομο της δυτικής ακτής, πολύ σημαντικό για τα πουλιά της Ευρώπης.

Στην περιοχή μπορεί κανείς να συναντήσει, καθόλη τη διάρκεια του έτους, τόσο είδη που αποτελούν μόνιμους κατοίκους της λιμνοθάλασσας, όσο και μεταναστευτικά πουλιά. Έχουν καταγραφεί πάνω από 200 διαφορετικά είδη ορνιθοπανίδας. Ενδεικτικά στα πλαίσια της παρούσας εργασίας θα αναφερθούν ορισμένα από αυτά :

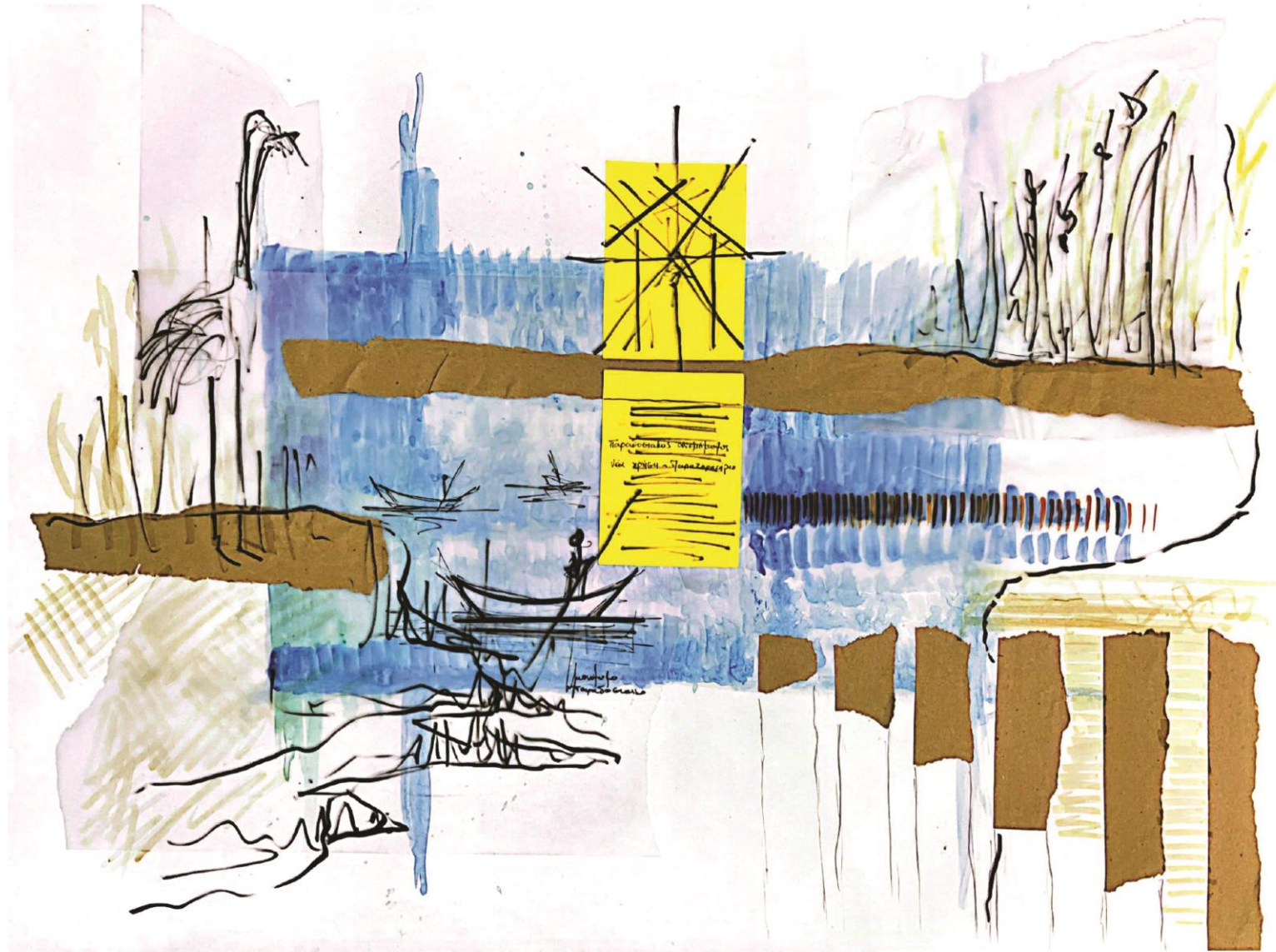
Πτηνά : φλαμίνγκο, κύκνοι, αργυροπελεκάνος, χαλκόκοτα, αργυροτσικνιάς, θαλασσοκόρακας, βαρβάτα, καλομόκινγκος, καλαμοκονάς, μαυροκέφαλος, λεπτόραμφος γλάρος, υμαυρογλάρονο, σφυριχτές.

Ερπετά : χελώνα καρέτα-καρέτα, αυλέψαρος, τρανόσαυρα, σαιτιά, λαφίτης

Η σημαντικότητα υδροβιότοπων όπως η λιμνοθάλασσα της Λευκάδας, για τη διατήρηση τόσο της χλωρίδας όσο και της πανίδας σε παγκόσμιο επίπεδο, θεωρείται δεδομένη στα πλαίσια της παρούσας εργασίας και δεν θα αναλυθεί περαιτέρω.

[πηγή :
http://www.wondergreece.gr/v1/el/Perioxes/Leykada/Fysi/Limnes/6729-Limnothalassa_Leykadas]

[πηγή : <https://www.mylefkada.gr/monimestiles/portrait-ths-leikadas/flamingko-stin-limnothalassa-146622/>]

Panos Lazaris
photography

Πελεκάνοι στη λιμνοθάλασσα της Λευκάδας

[πηγή : <https://www.mylefkada.gr/monimes-stiles/portrait-tis-leikadas/pelekanoi-stin-limnothalassa-tis-leykadas-143550/>]

Ερωδιοί στην περιοχή των καλαμωτών

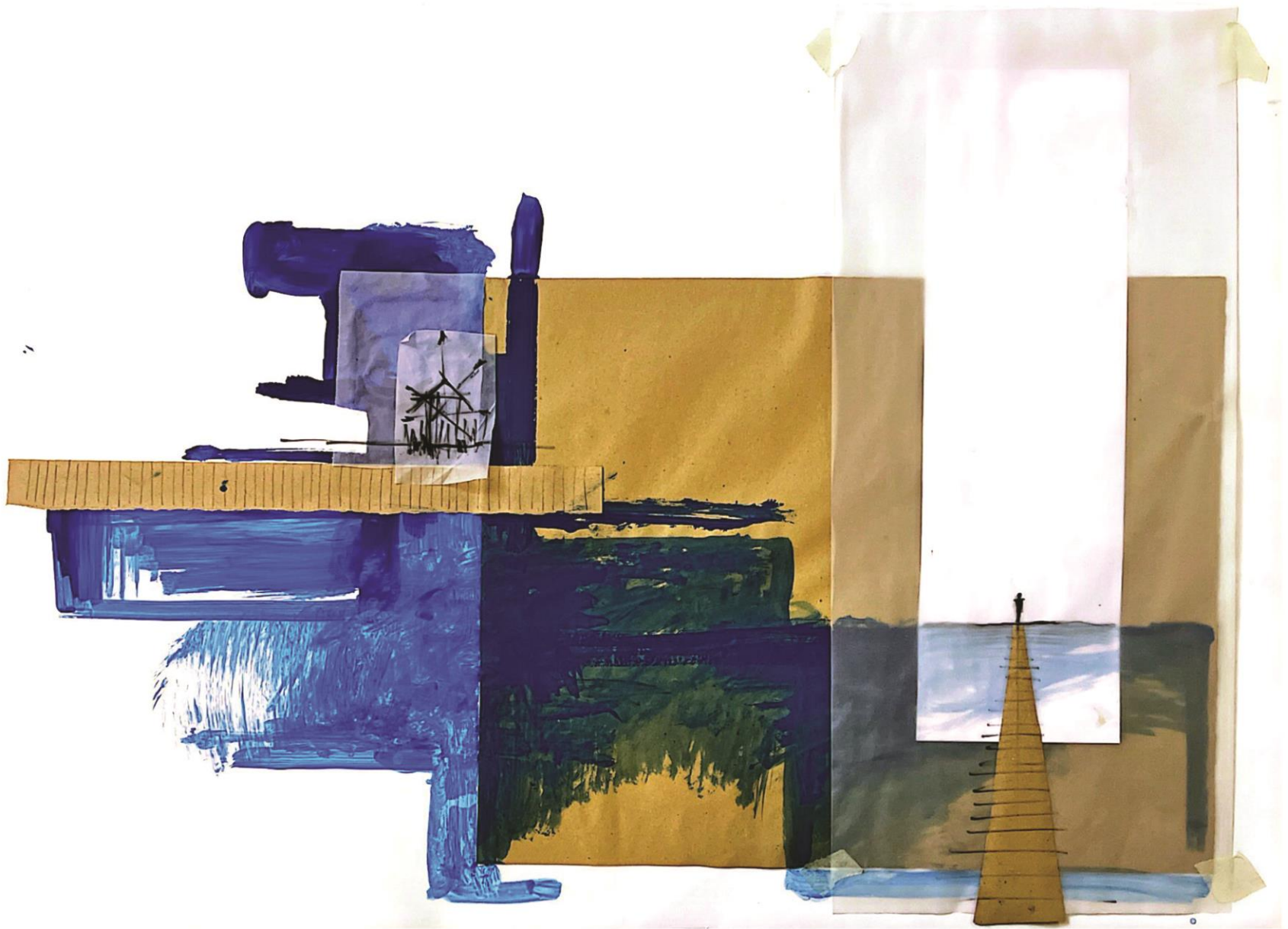
[πηγή :

<https://www.lefkadatoday.gr/tag/%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%BD%CE%BF%CE%B8%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1/>]

Φοινικόπτερα στη λιμνοθάλασσα της Λευκάδας

[πηγή : <https://aromalefkadas.gr/%CF%84%CE%B1-%CF%86%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%80%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%BD%CE%BF%CE%B8%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82/>]

Κολάζ ιδεών

[πηγή : προσωπικό αρχείο]

ανθρώπινο,
πολιτιστικό περιβάλλον

άρθρωση

φυσικό περιβάλλον

Σκοπός παρέμβασης

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να δημιουργηθεί μία σύζευξη ανάμεσα στο φυσικό, το πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής και τον άνθρωπο. Η παρέμβαση αποσκοπεί στην άρθρωση μεταξύ του φυσικού και του ανθρωπογενούς – πολιτιστικού περιβάλλοντος σε ό,τι αφορά τη λιμνοθάλασσα.

Γίνεται η προσπάθεια τα διάφορα σημεία ενδιαφέροντος να μην αποτελούν αποσπασματικά κομμάτια στον χώρο, αφημένα στην εγκατάλειψη και την λήθη. Αναζητώνται τρόποι που οι **ασυνέχειες και οι ασυνδετοι μεταξύ τους τόποι**, θα συνυπάρξουν μέσα σε μία ροή που θα αφηγείται την ιστορία και τα ιδιαίτερα φυσικά χαρακτηριστικά του τόπου.

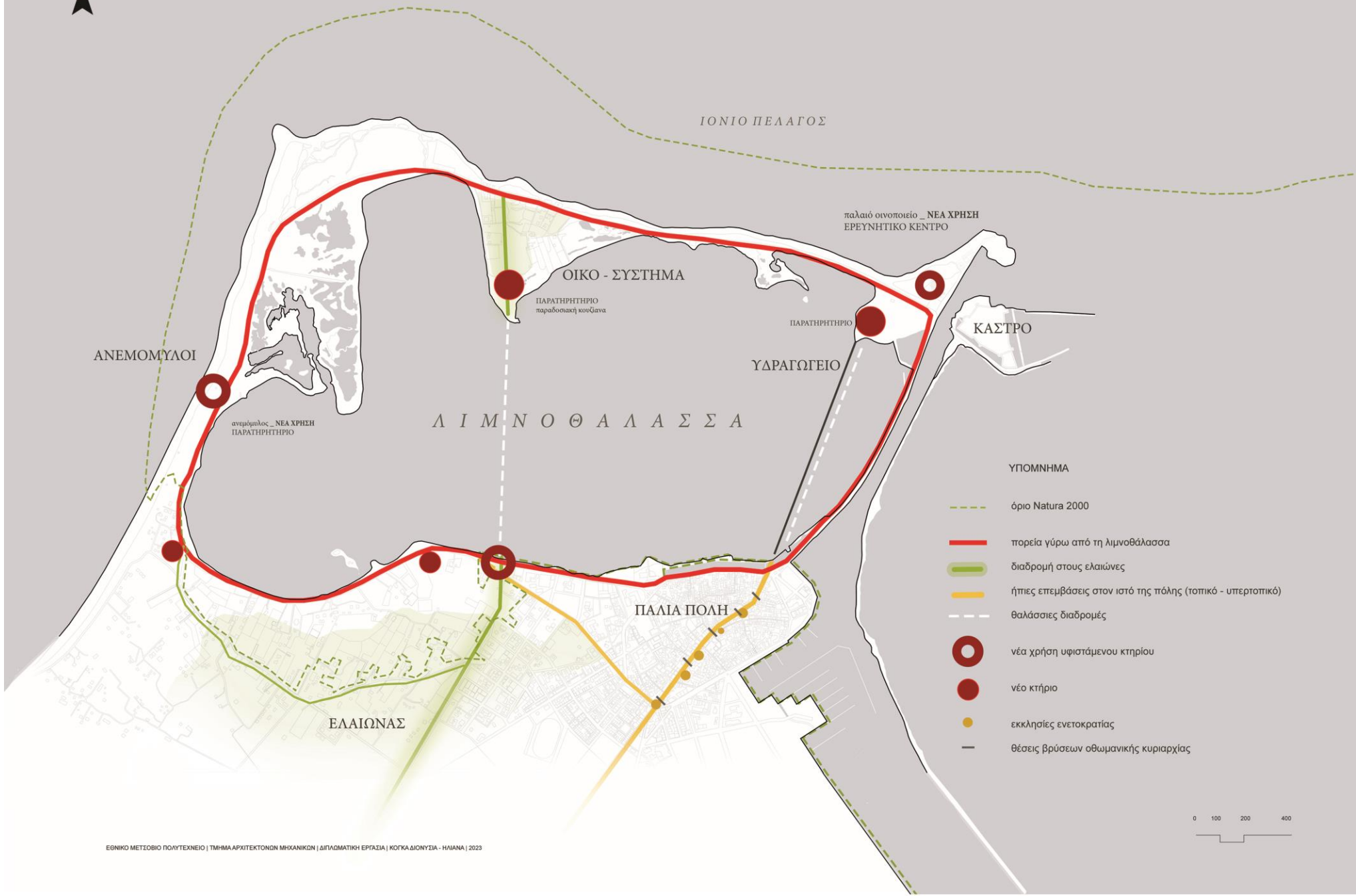
Ο σχεδιασμός θα βασιστεί πάνω σε **δύο άξονες** :

Ο πρώτος αφορά στον άνθρωπο, τόσο τον επισκέπτη όσο και τον ντόπιο.

Στόχος είναι η βιωματική ανάγνωση του τοπίου και της ιστορίας του, μέσα από διαδρομές που αφηγούνται την ιστορία της περιοχής και προσφέρουν μία βιωματική εμπειρία στον επισκέπτη για το μέρος στο οποίο βρίσκεται.

Ο δεύτερος αφορά στο φυσικό περιβάλλον.

Η παρέμβαση και οι διαδρομές βασίζονται στην προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων μέσα και γύρω από τη λιμνοθάλασσα και αποσκοπούν τόσο στην εκπαίδευση σε ό,τι αφορά τη χλωρίδα και την πανίδα της, όσο και στην προστασία από την έντονη παρέμβαση του ανθρώπινου παράγοντα.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- όριο Natura 2000
- πορεία γύρω από τη λιμνοθάλασσα
- διαδρομή στους ελαιώνες
- ήπιες επεμβάσεις στον ιστό της πόλης (τοπικό - υπερτοπικό)
- θαλάσσιες διαδρομές
- νέα χρήση υφιστάμενου κτηρίου
- νέο κτήριο
- εκκλησίες ενετοκρατίας
- θέσεις βρύσεων οθωμανικής κυριαρχίας

0 100 200 400

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Πρόταση παρέμβασης

Προτείνεται η δημιουργία κυκλικής διαδρομής γύρω από τη λιμνοθάλασσα με σκοπό :

- 1.Την ολοκληρωμένη ανάγνωση του τοπίου
- 2.Τη σύζευξη σημείων πολιτιστικού και φυσικού ενδιαφέροντος
- 3.Την προστασία των οικοσυστημάτων της λιμνοθάλασσας

Παράλληλα προτείνονται τρεις διαδρομές με άξονες την **Ιστορία**, τη **Φύση** και την **Παράδοση**. Οι διαδρομές έχουν σκοπό ο περιηγητής να αποκτά μία ολοκληρωμένη εντύπωση του τοπίου μέσω **χερσαίων και θαλάσσιων διαδρομών**, αλλά και διαφορετικών οπτικών φυγών, μέσω **ψηλών και χαμηλών σημείων**, ενώ παράλληλα θα έρχεται σε επαφή με την ιστορία και την παράδοση του τόπου, αλλά και τον φυσικό του πλούτο.

Παραδοσιακό μονόξυλο

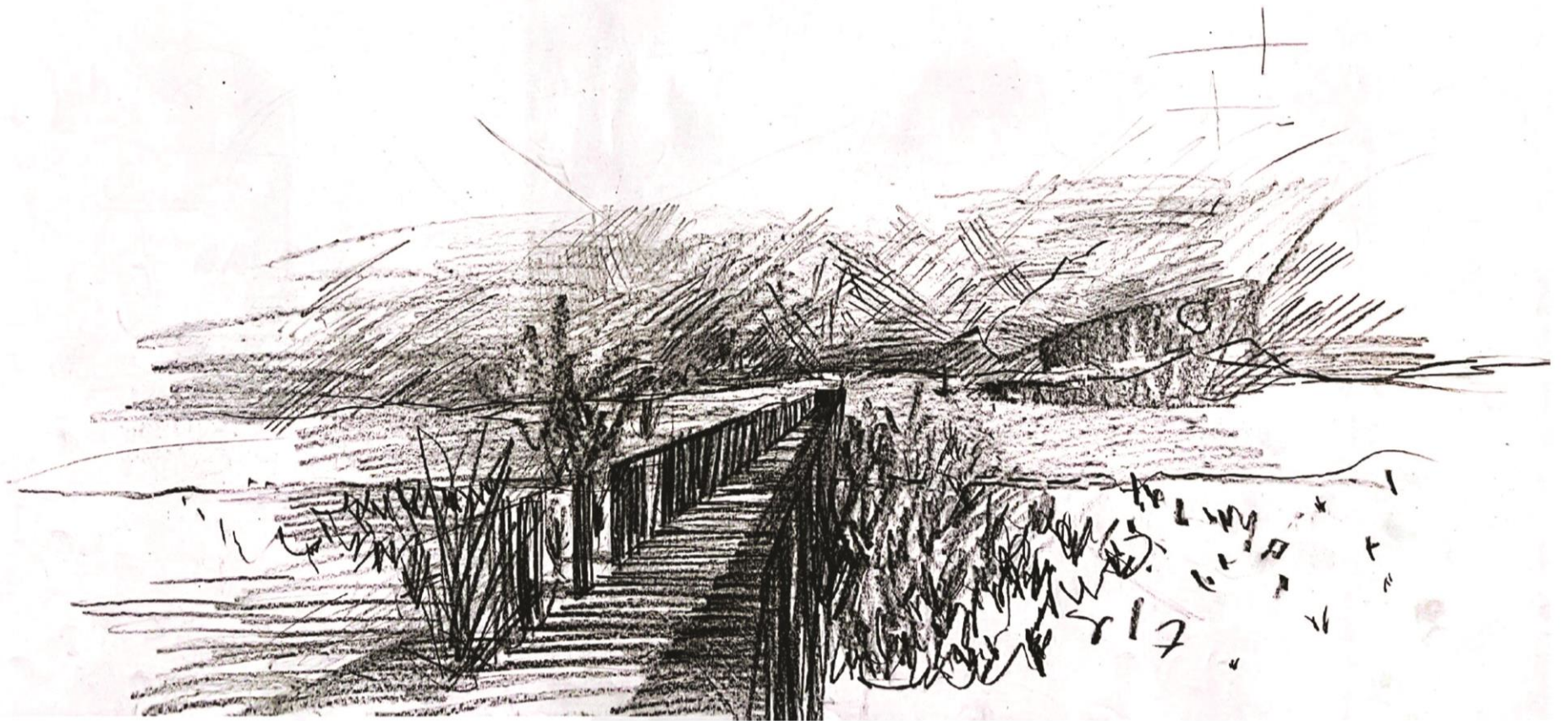
[πηγή : <https://www.kolivas.de/archives/319807>]

Τόσο οι χερσαίες όσο και οι θαλάσσιες διαδρομές πραγματοποιούνται με τρόπους που δεν διαταράσσουν το φυσικό περιβάλλον της λιμνοθάλασσας, ούτε το τοπίο. Στις χερσαίες διαδρομές προτείνεται η κυκλοφορία πεζών και ποδηλάτων. Όσον αφορά τις θαλάσσιες διαδρομές, προτείνεται να πραγματοποιούνται με το παραδοσιακό μονόξυλο, το οποίο δε διαθέτει καρίνα, κατάλληλο για τα αβαθή νερά της λιμνοθάλασσας και κινείται μόνο με κουπιά.

Η ύπαρξη ψηλών σημείων μέσα σε κάθε διαδρομή κρίνεται απαραίτητη για την καθολική αντίληψη του τοπίου, μιας και σε αυτό κυριαρχεί η **επιπεδότητα**. Γίνεται η προσπάθεια οι διαδρομές να περνούν μέσα από υπάρχοντα ψηλά σημεία (όπως η θέση του φάρου στον λιμενοβραχίονα), διαφορετικά όπου ήταν αδύνατον να βρεθούν υφιστάμενα σημεία, επιλέχθηκαν θέσεις όπου τοποθετούνται παρατηρητήρια για τον σκοπό αυτό, κατασκευασμένα με τοπική ξυλεία.

Σκίτσα ιδεών

Αριστερά η λιμνοθάλασσα και δεξιά το Ιόνιο πέλαγος
[πηγή :<https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=72453&lng=1>]

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Προτεινόμενες Διαδρομές

Κάθε διαδρομή είναι σχεδιασμένη πάνω σε κάποιον άξονα – ιστορία, παράδοση, φύση – και αναπτύσσεται με βάση αυτόν. Ωστόσο, γίνεται η προσπάθεια η εμπειρία να μην είναι μονόπλευρη, αλλά τα ερεθίσματα σε κάθε διαδρομή να είναι ποικίλα. Χαρακτηριστικό επίσης είναι πως σε όλες τις διαδρομές ο περιηγητής έρχεται πάντα σε επαφή με τα οικοσυστήματα της λιμνοθάλασσας.

Διαδρομή 1 : **ο Δρόμος της Μνήμης**

Σκοπός διαδρομής

Επαφή με τις νεότερες πρωτεύουσες του νησιού, το οθωμανικό υδραγωγείο και τα λιμάνια.

Διαδρομή 2 : **ο Δρόμος του Ψαρά**

Σκοπός διαδρομής

Γνωριμία με τους παραδοσιακούς τρόπους ψαρέματος μέσα στη λιμνοθάλασσα, αλλά και στο ανοιχτό Ιόνιο πέλαγος.

Διαδρομή 3 : **ο Δρόμος της Ελιάς**

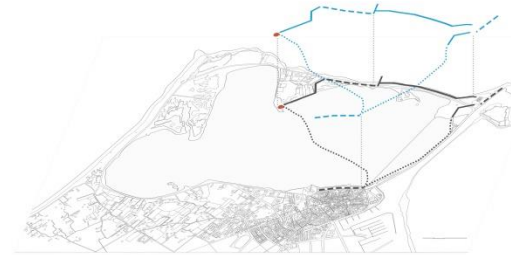
Σκοπός διαδρομής

Εμπειρία των δύο ελαιώνων της περιοχής, τον ενετικό και τον ελαιώνα του οικισμού των ψαράδων.

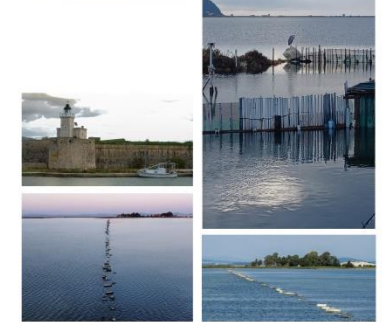
Διαδρομή 3 : ο Δρόμος της Ελιάς

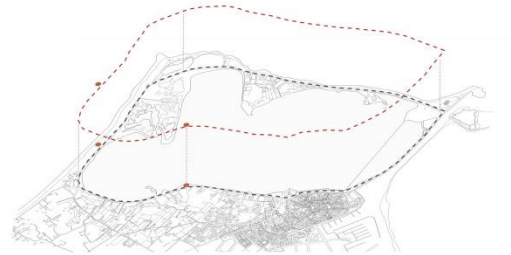
Διαδρομή 2 : ο Δρόμος του Ψαρά

Διαδρομή 1 : ο Δρόμος της Μνήμης

Κυκλική διαδρομή γύρω από τη Λιμνοθάλασσα

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

1. Εναρξη - πρώτη βροχή
2. οθυμανικό υδραγωγείο
3. παρατηρητήριο
4. παλιό οινοπαιείο - ΝΕΑ ΧΡΗΣΗ κρευνητικό κέντρο, μουσείο
5. κάστρο Αγίας Μαύρας
6. διαυλος
7. νέο λιμάνι πόλης

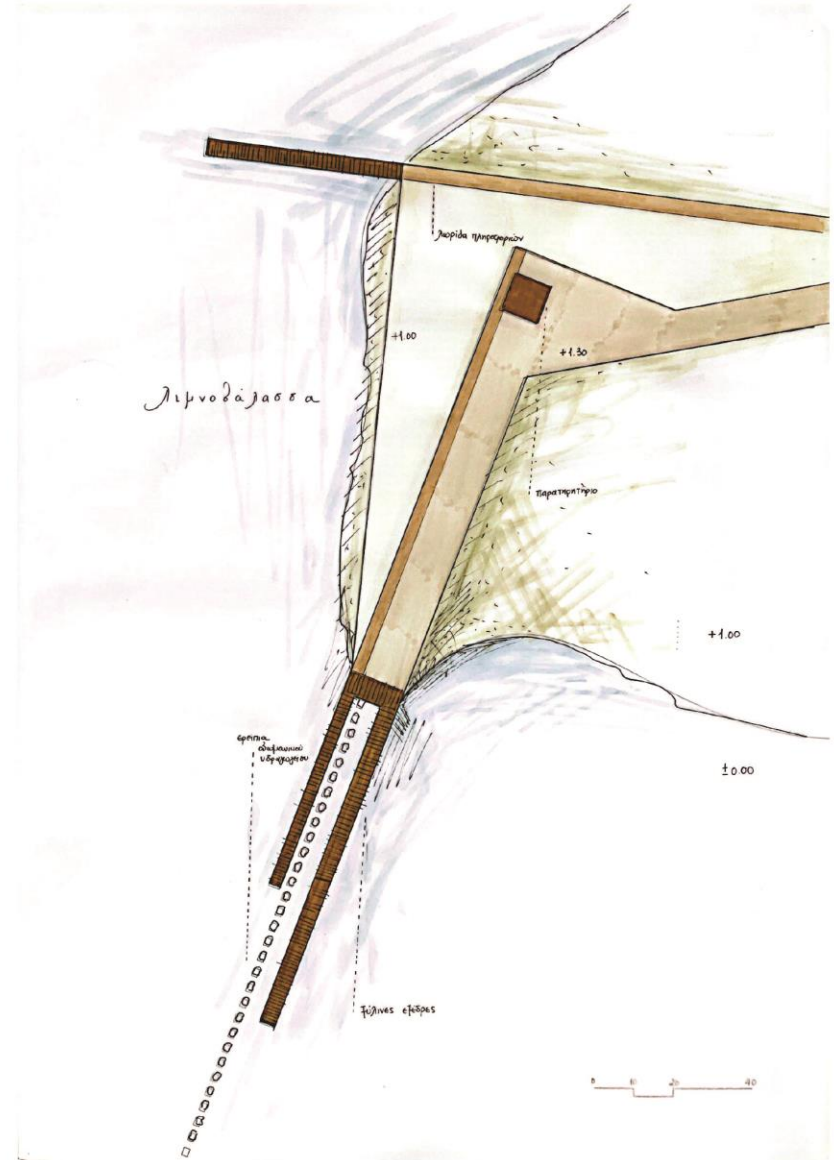
- χερσαία διαδρομή 1,75 χλμ.
- ⋯ θαλάσσια διαδρομή 2,3 χλμ

- 750 μ.
- 10'
- 4'

- ⋯ 1 χλμ
- 21'

- ⋯ 1,3 χλμ
- 27'

- 1 χλμ.
- 15'
- 7'

Λεπτομέρεια - Θέση 3

Λιμνθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος της Μνήμης

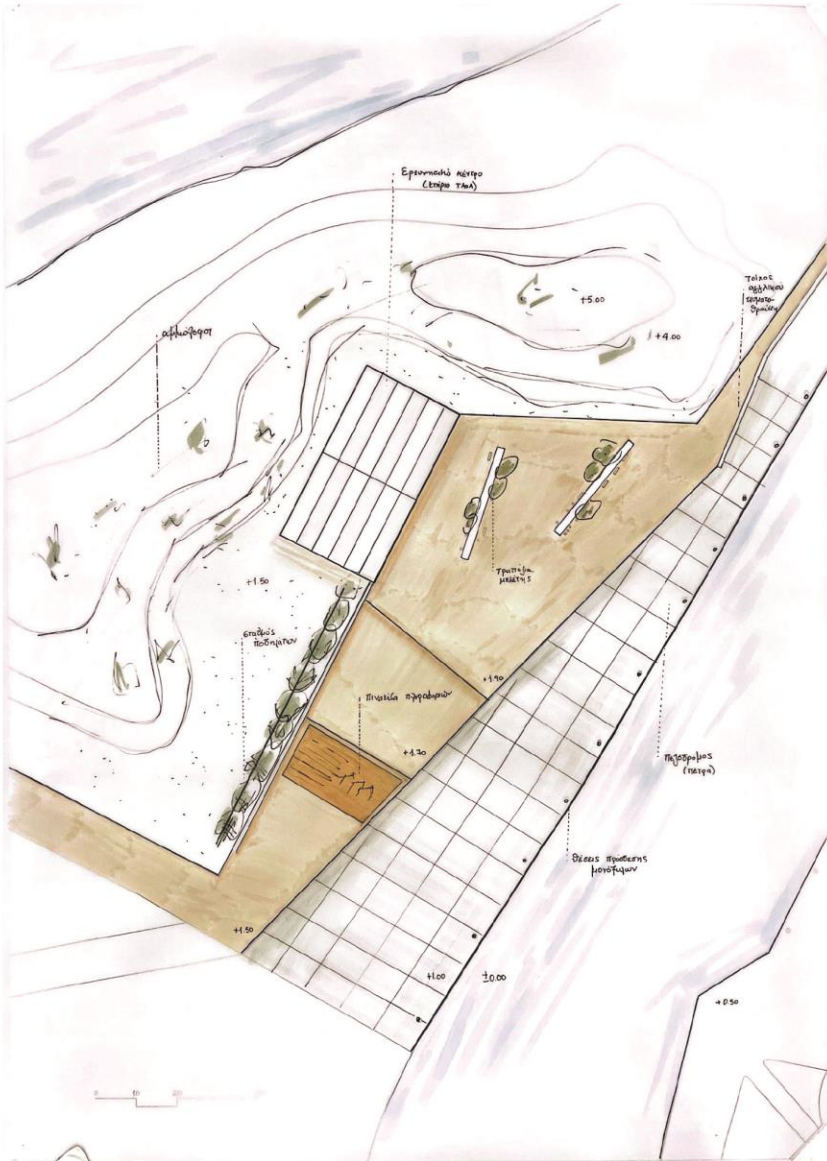
Αφετηρία της διαδρομής είναι το σημείο όπου ξεκινάει ο ιστός της παλιάς πόλης (θέση 1). Στην τοποθεσία αυτή βρίσκεται η ενετική εκκλησία του Αγίου Μηνά. Επίσης αποτελούσε το σημείο στο οποίο βρισκόταν η πρώτη από τις πέντε βρύσες που διαμοίραζαν το νερό στην πόλη. Πρότείνεται καθόλη τη διαδρομή στον κεντρικό άξονα να επανατοποθετηθούν συμβολικά βρύσες στις θέσεις όπου βρισκόνταν αρχικά και μετέφεραν το νερό στην πόλη.

Στη συνέχεια ακολουθείται η περιήγηση στο οθωμανικό υδραγωγείο με μονόξυλο. Φτάνοντας στην ακτή όπου βρισκόταν και ο παλιός οικισμός της “Χώρας”, τοποθετείται το πρώτο παρατηρητήριο (θέση 3), απ’ όπου ο περιηγητής μπορεί να δει από ψηλά τη διαδρομή που ακολούθησε καθώς και τη σχέση του υδραγωγείου με την παλιά πόλη.

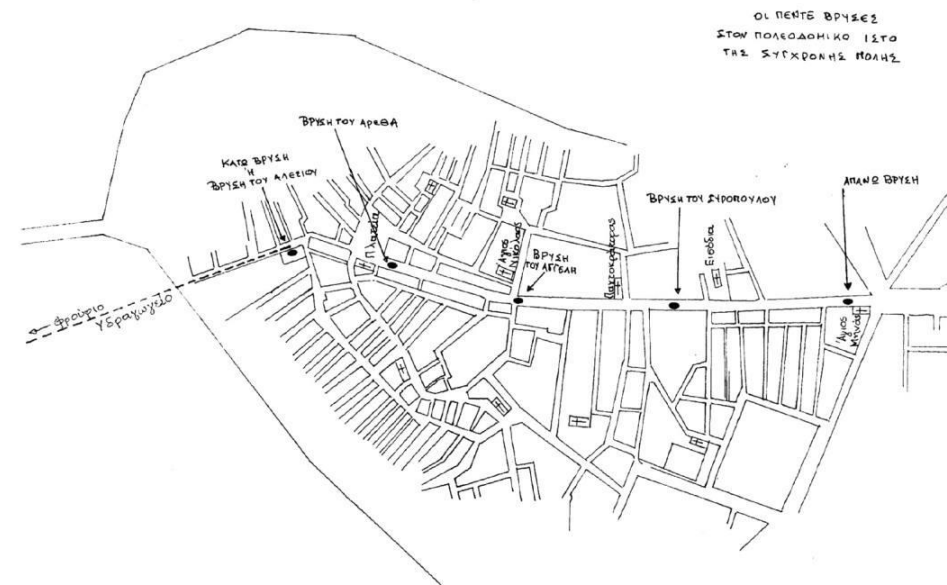
Στη θέση 4 όπου βρίσκεται το οινοποιείο ΤΑΟΛ, προτείνεται η επανάχρησή του ως “Περιβαλλοντικό κέντρο εκπαίδευσης – Μουσείο λευκαδίτικου πολιτισμού”.

Στη συνέχεια, ο περιηγητής μπορεί παίρνοντας και πάλι ένα μονόξυλο να περάσει απέναντι και να επισκευθεί το Κάστρο της Αγίας Μαύρας.

Τέλος, διαμέσου του διαύλου πραγματοποιείται η επιστροφή στο σύγχρονο λιμάνι της πόλης.

Λεπτομέρεια - Θέση 4

Οι θέσεις που βρίσκονταν οι πέντε βρύσεις
στον σύγχρονο πολεοδομικό ιστό της παλιάς πόλης
[σκέτσο : Νίκος Βαγενάς]

Εκκλησία Αγίου Μηνά – Έναρξη διαδρομής
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

Η παραλία του Κάστρου, η πλωτή γέφυρα και το κάστρο της Αγίας Μαύρας
[πηγή : <https://www.kastra.eu/castlegr.php?kastro=agmavra>]

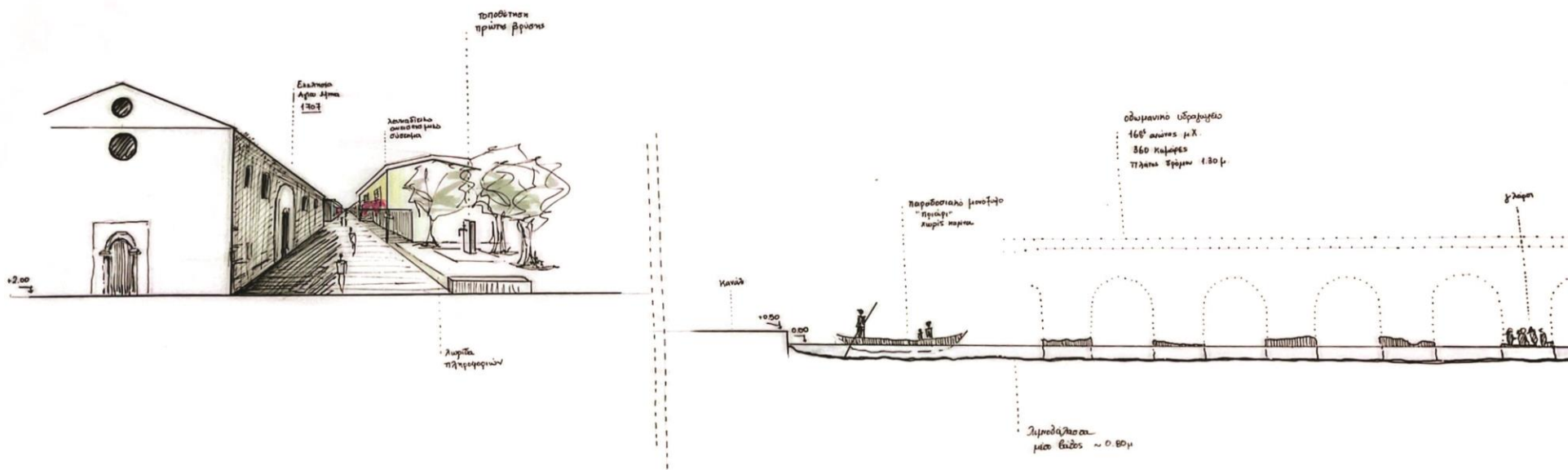

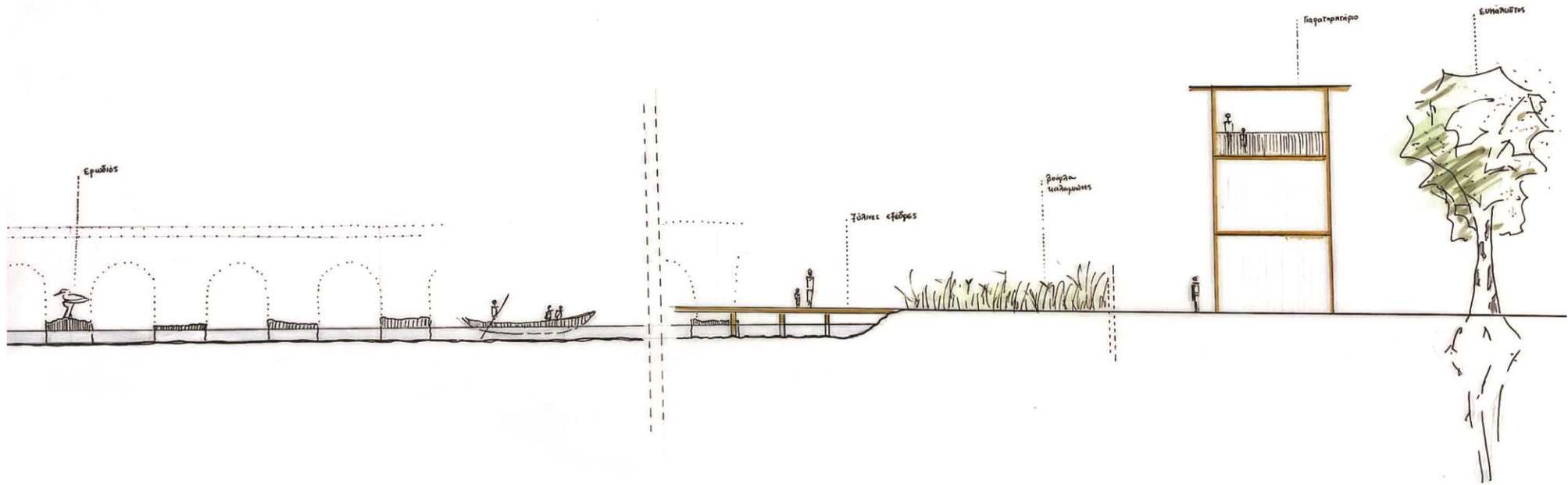
Κάστρο Αγίας Μαύρας και στο βάθος η πόλη

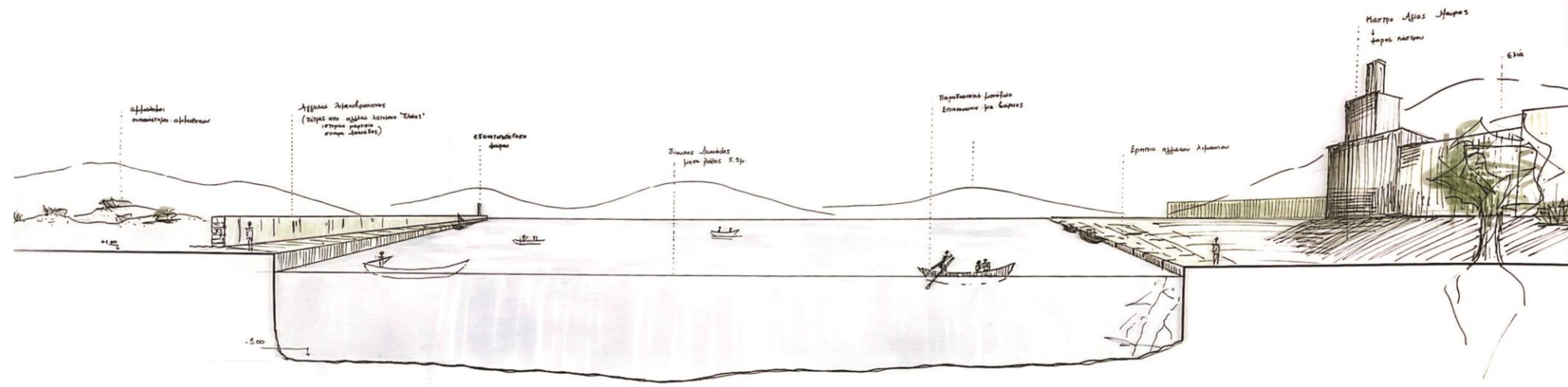
[πηγή : <https://aromalefkadas.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CE%AC%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BC%CE%B1%CF%8D%CF%81%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B4%CE%AF%CE%BD%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85/>]

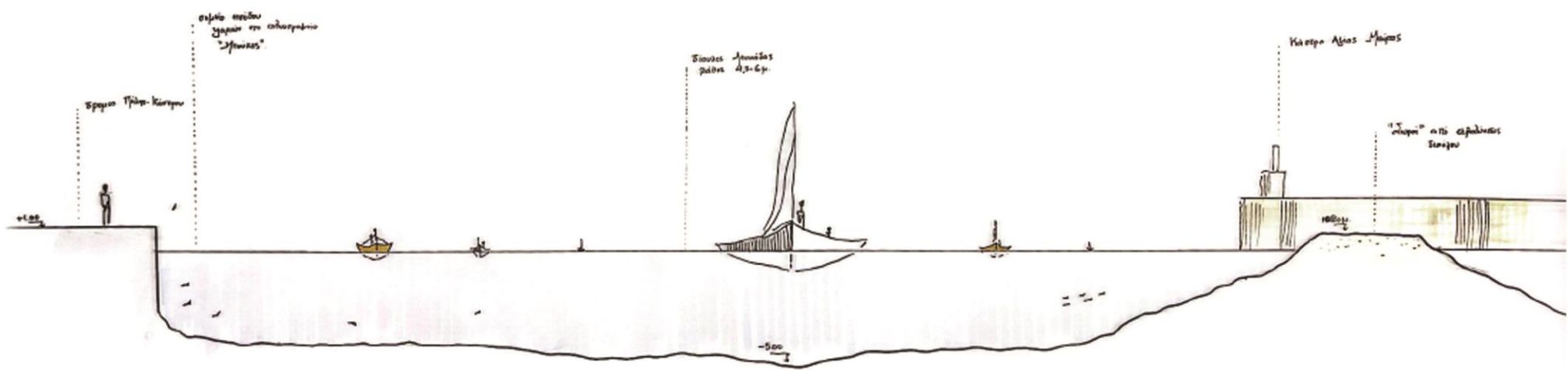
Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος της Μνήμης

Τομή 1

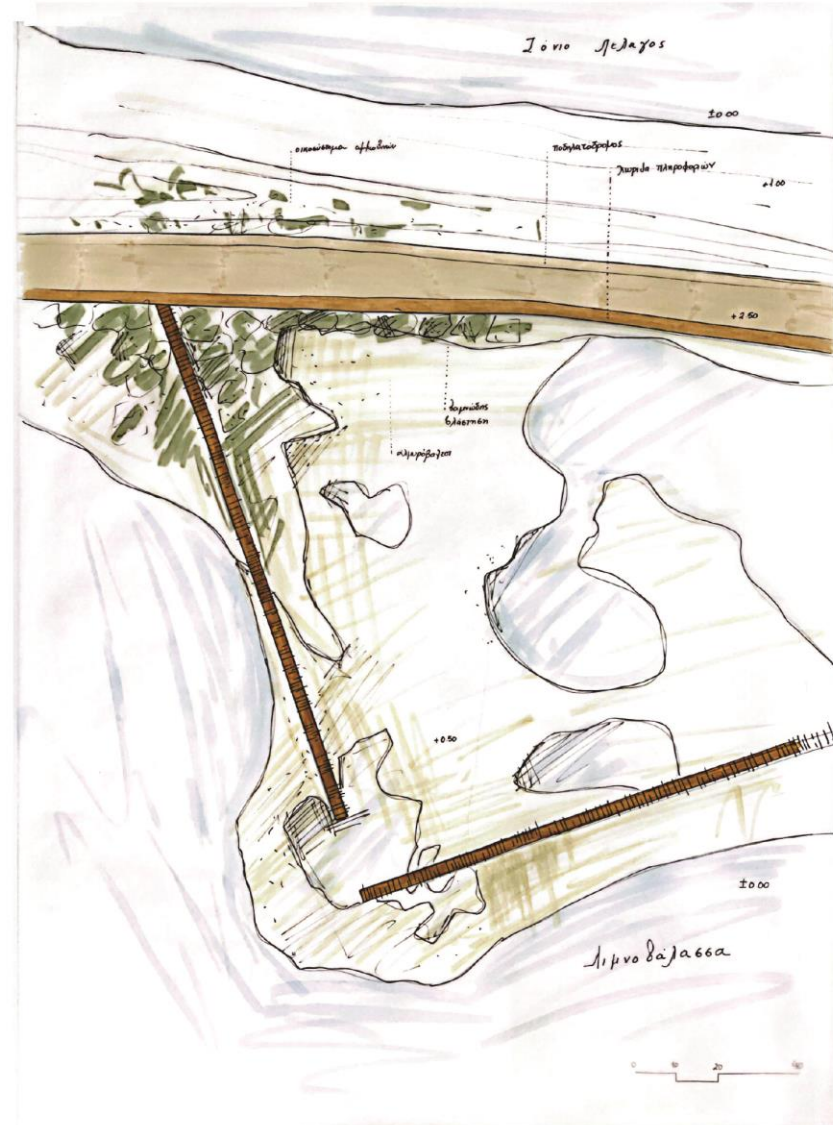

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΨΑΡΑ

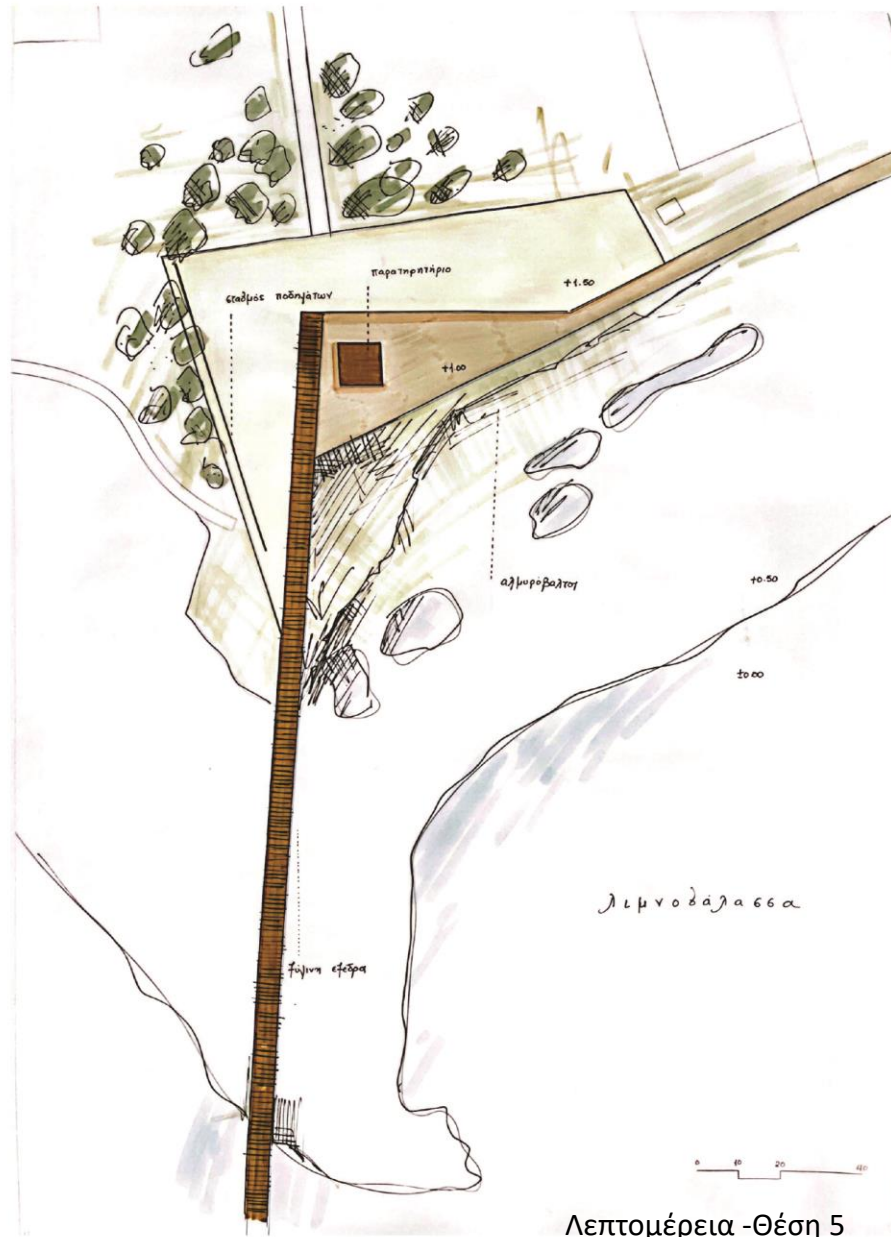
1. κανάλι (φαρόβαρκες)
2. περπατήσιμη στις καλαμιές
3. αλιμυρόβαλτοι
4. εξέδρα (ψάρεμα με συρτή)
5. παραδοσιακή κουζίνα - παρατηρητήριο
6. λιμνοθάλασσα

— χερσαία διαδρομή 2,95 χλμ.
 θαλάσσια διαδρομή 2,5 χλμ.

Λεπτομέρεια - Θέση 3

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος του Ψαρά

Λεπτομέρεια -Θέση 5

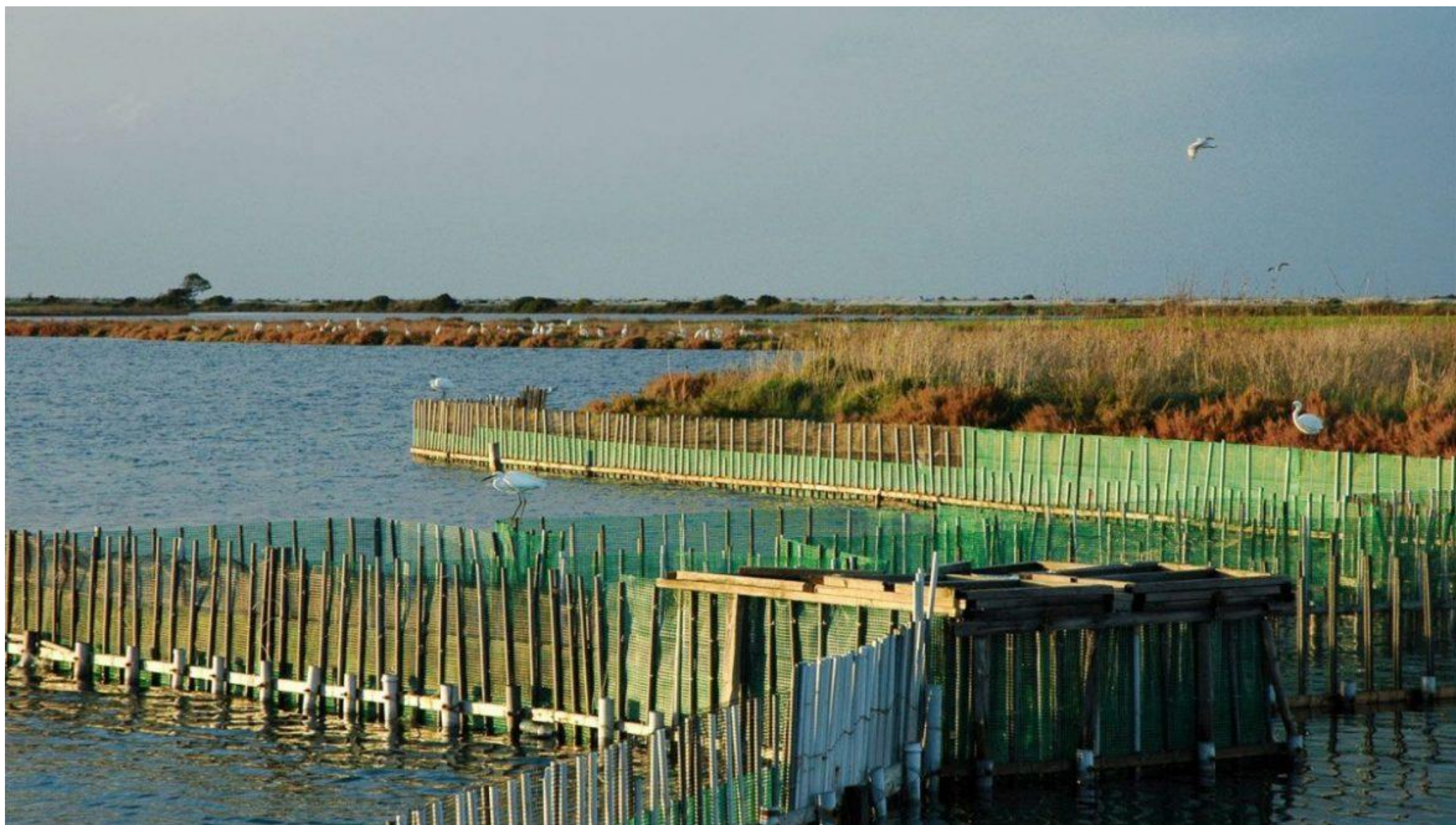
Αφετηρία της διαδρομής είναι το δυτικό κανάλι της πόλης, όπου παραδοσιακά οι ψαράδες αφήνουν τις βάρκες τους (θέση 1). Ακολουθεί η πορεία του δρόμου που ενώνει την πόλη με το κάστρο κατά μήκος του οποίου βρίσκονται οι καλαμωτές. Εκεί ο περιηγητής έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει από κοντά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται το παραδοσιακό ψάρεμα στο ιβάρι (θέση 2).

Στη συνέχεια περνώντας από το σημείο όπου τοποθετήθηκε το ξύλινο παρατηρητήριο στη διαδρομή της μνήμης (θέση 3 – μνήμη) έχει την δυνατότητα να παρατηρήσει από ψηλά τη διαδρομή που ακολούθησε ή να συνεχίσει περνώντας στους απέναντι αλμυρόβαλτους. Κάνοντας μία περιήγηση μέσα στους αλμυρόβαλτους (θέση 3) τελειώνει η παρατήρηση του ψαρέματος στο ιβάρι και περνάει απέναντι.

Απέναντι, στη μεριά του ανοιχτού πελάγους, περπατώντας ανάμεσα στις αμμοθίνες πάνω σε ειδικές ξύλινες διαδρομές ώστε να μην διαταράσσεται το οικοσύστημά τους, μπορεί να παρατηρήσει το παραδοσιακό ψάρεμα της συρτής με πεζόβολο το οποίο πραγματοποιείται από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο και έχει τις ρίζες του αιώνες πίσω.

Στην συνέχεια, επιστρέφει στη μεριά της λιμνοθάλασσας και εισέρχεται στον οικισμό των ψαράδων. Εκεί περνώντας μέσα από τον οικισμό καταλήγει στο δεύτερο παρατηρητήριο που τοποθετείται (θέση 5) στο οποίο λειτουργεί παραδοσιακό μαγειρείο στο οποίο μπορεί να δοκιμάσει τις γεύσεις και τους παραδοσιακούς τρόπους μαγειρέματος των ψαριών.

Τέλος και πάλι με μονόξυλο, επιστρέφει στο δυτικό κανάλι. (θέσεις 6 – 1).

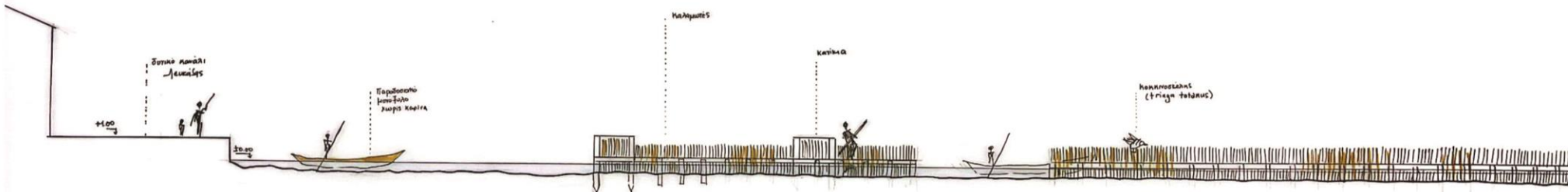
Οι καλαμωτές και στο βάθος οι αλμυρόβαλτοι

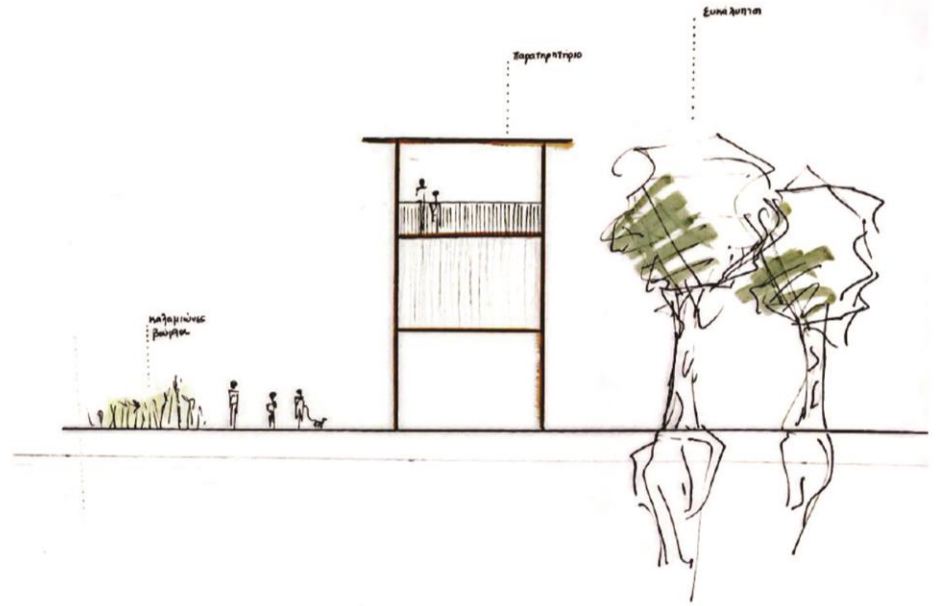
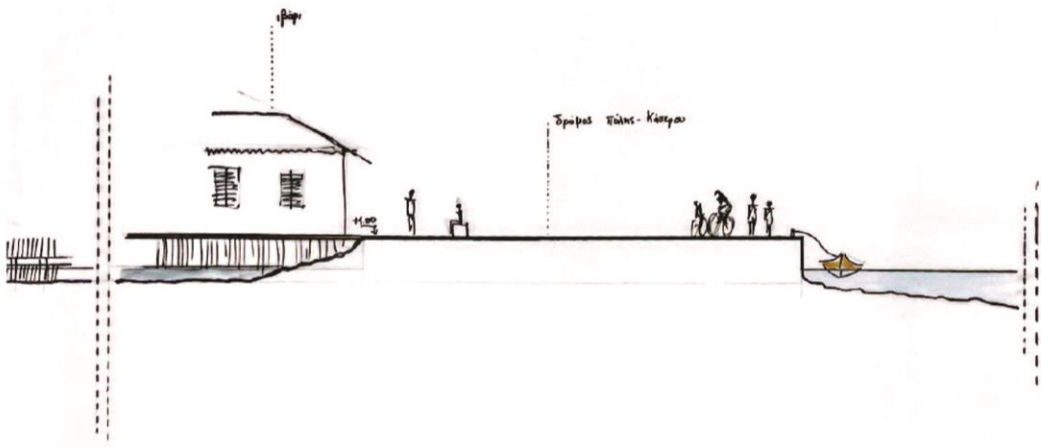
[πηγή : <https://lefkadazin.gr/2018/05/09/limnothalassa-lefkada-xanagrafodas-to-topio/>]

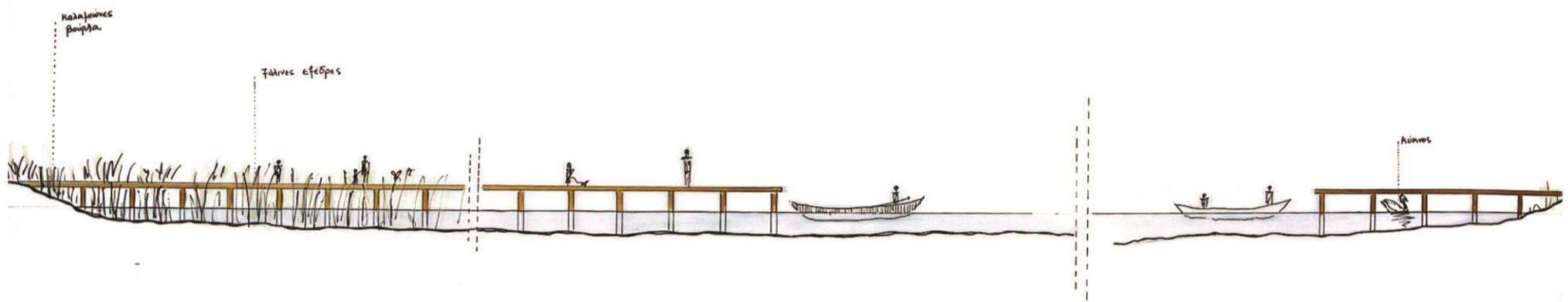

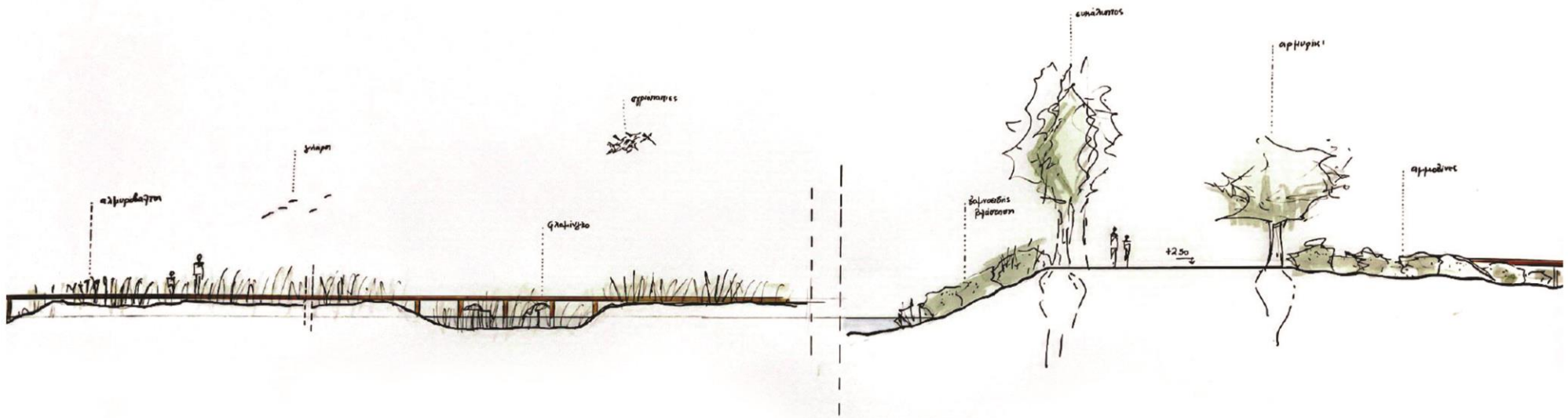
Οικισμός ψαράδων
[πηγή : προσωπικό αρχείο]

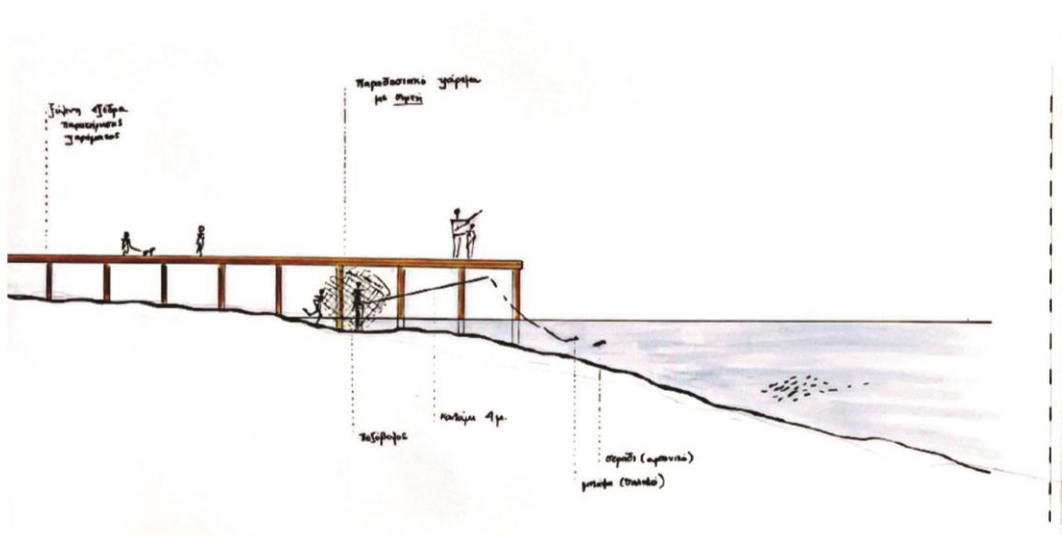
Λιμνθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος του Ψαρά Τομή 2

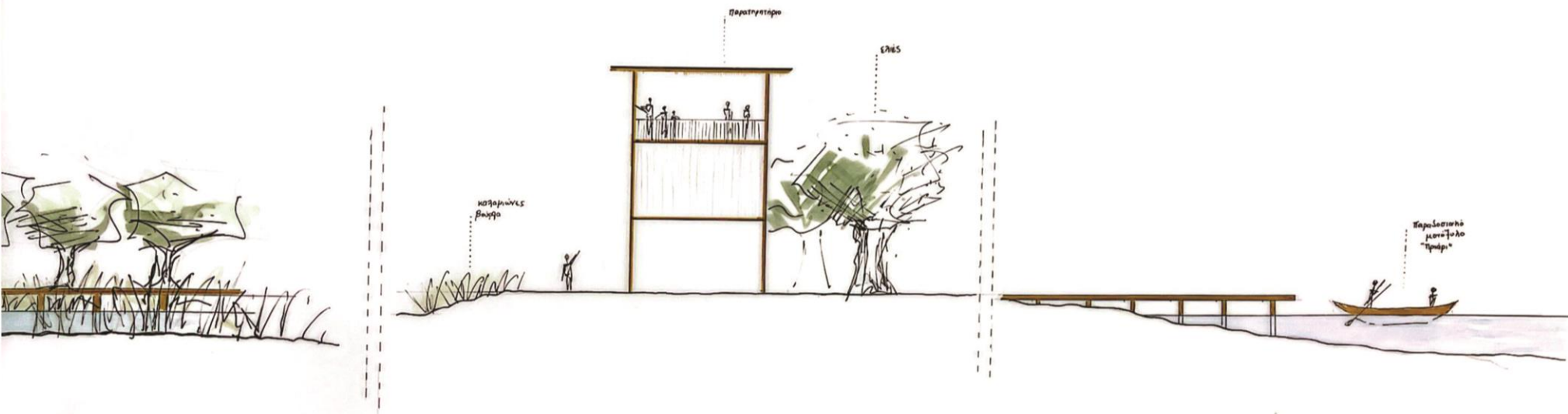

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΙΑΣ

1. μουσείο ελιάς
2. ενετικός ελαιώνας
3. κατάλυμα ερευνητή
4. αλμυρόβαλτοι - μύλος
5. οικισμός ψαράδων - ελαιώνας - παρατηρητήριο
6. λιμνοθάλασσα

— 4.8 χλμ. χερσαία διαδρομή
 950 μ. θαλάσσια διαδρομή

— 4.8 χλμ.

1 + 10'

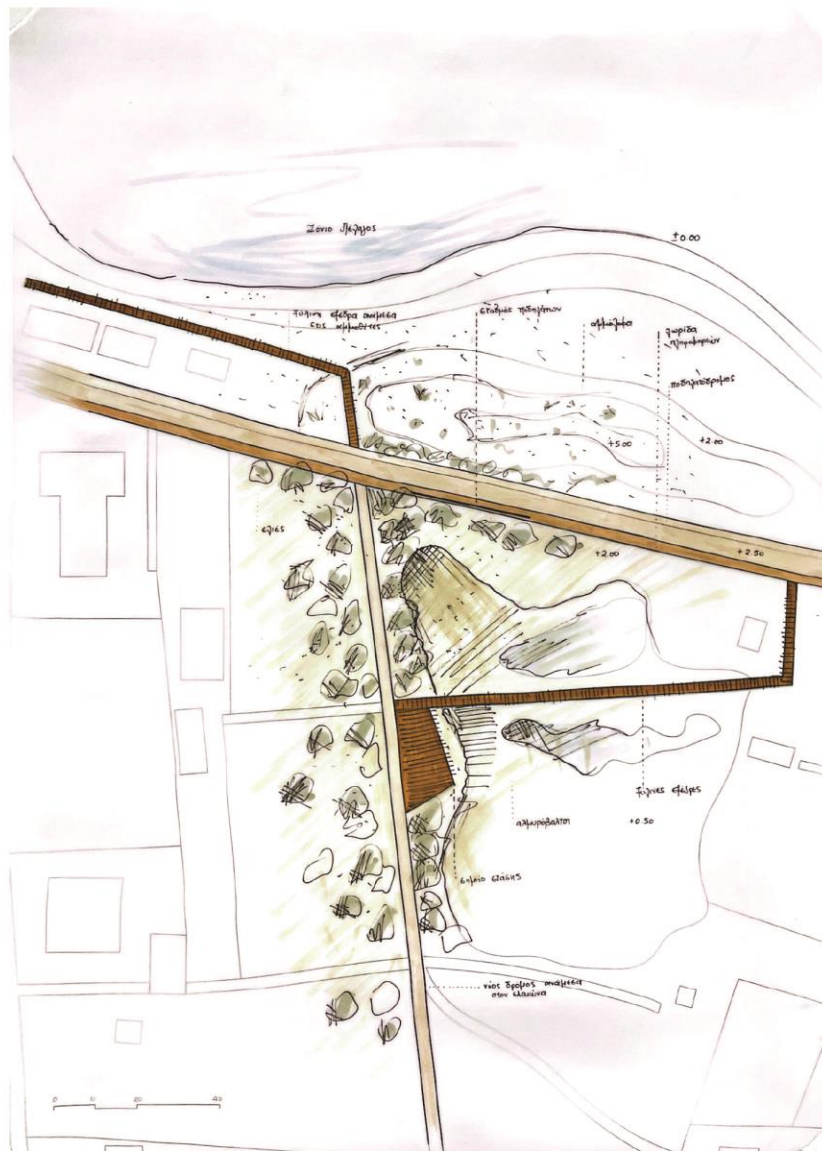
25'

..... 950μ.

20'

0 100 200 400

Λεπτομέρεια - Θέση 4

Λιμνοθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος της Ελιάς

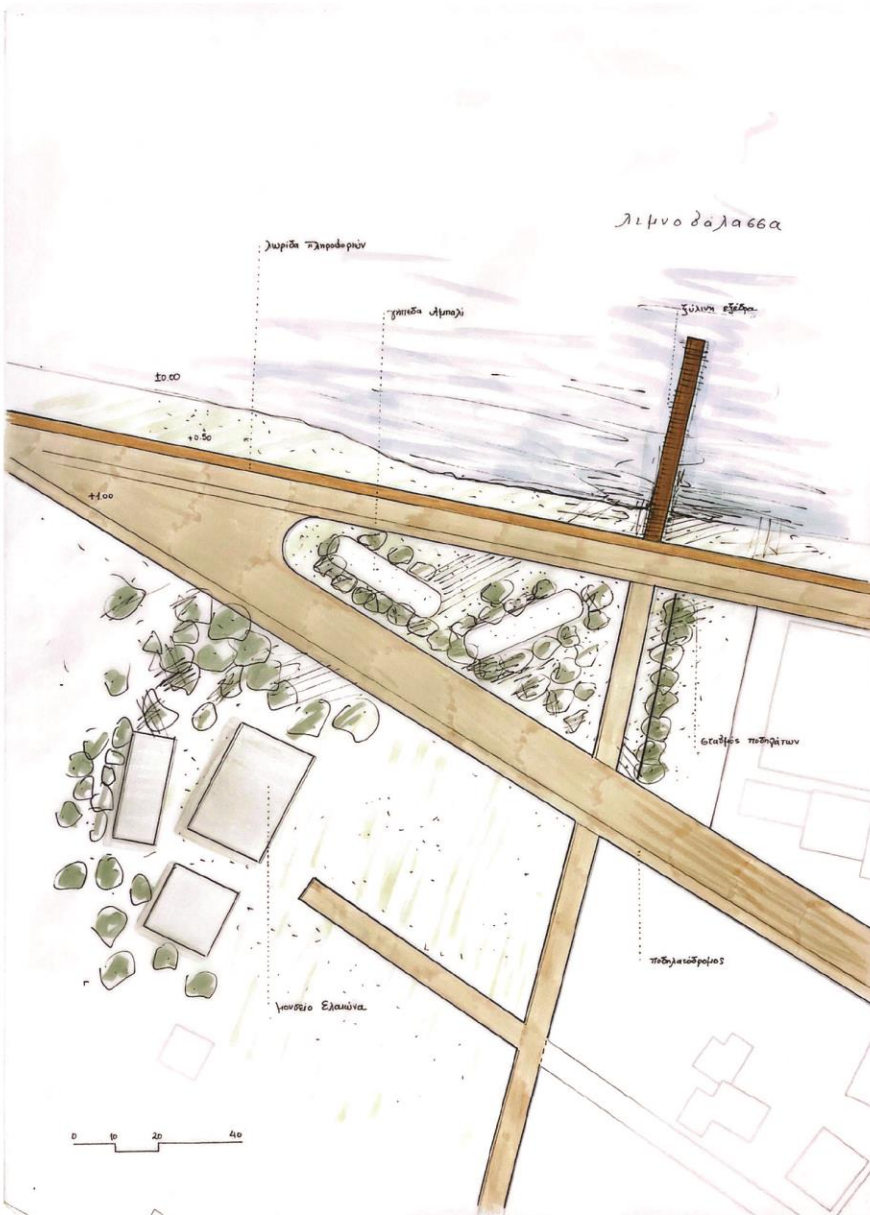
Αφετηρία της διαδρομής αποτελεί το σημείο όπου ο ιστός της πόλης ενώνεται με τον ελαιώνα. Εκεί προτείνεται η δημιουργία γηπέδων του παραδοσιακού παιχνιδιού Αμπαλί. (θέση 1).

Η πορεία μέσα στον Ενετικό Ελαιώνα ξεκινάει (θέση 2) ώσπου ύστερα από κάποια ώρα πορείας μέσα στις ελιές βγαίνει στη χαμηλή βλάστηση της λιμνοθάλασσας και των αλμυρόβαλτων. Στο σημείο αυτό (θέση 3) προτείνεται η τοποθέτηση του καταλύματος του ερευνητή για τη λιμνοθάλασσα.

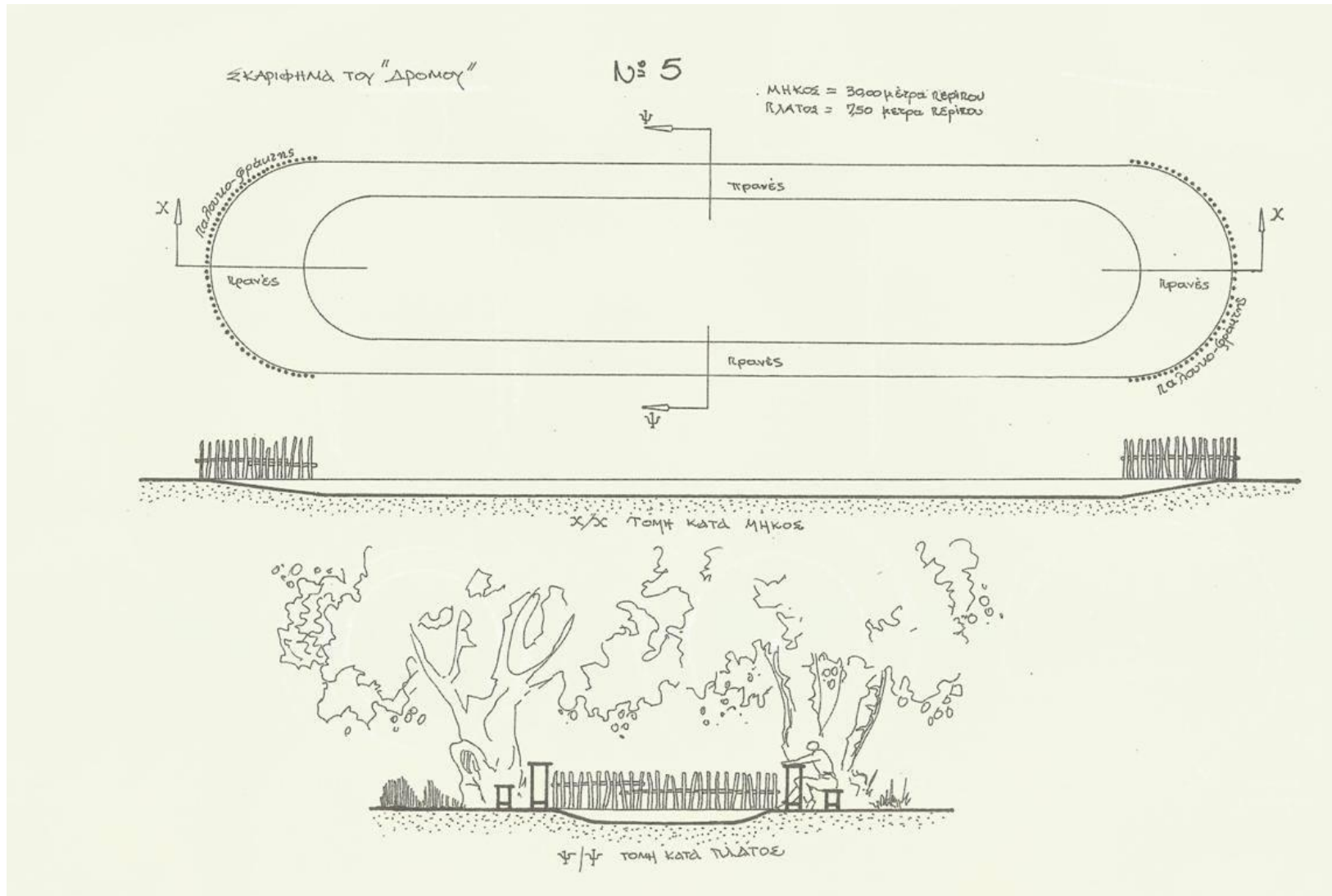
Στη συνέχεια ακολουθείται η πορεία στο δρόμο ανάμεσα στη θάλασσα και τη λιμνοθάλασσα και η θέαση των μύλων. Προτείνεται η επανάχρηση των μύλων ως καλύματα ερευνητών και η επανάχρηση του τελευταίου μύλου (θέση 4) ως παρατηρητήριου. Από εκεί μπορεί να παρατηρήσει από ψηλά τον ελαιώνα μέσα από τον οποίο πέρασε αλλά και τον επόμενο στον οικισμό των ψαράδων στον οποίο θα πάει ατη συνέχεια. Δεν τοποθετείται κάποιο άλλο ψηλό στοιχείο στη συγκεκριμένη περιοχή, ώστε να μην μειώνεται η επιβλητικότητα των μύλων στην επιπεδότητα του τοπίου.

Φτάνοντας στον οικισμό των ψαράδων, έρχεται σε επαφή με έναν ακόμη ελαιώνα – ο οποίος δεν έχει τόσο έντονα τα σημάδια της ανθρώπινης επέμβασης (θέση 5).

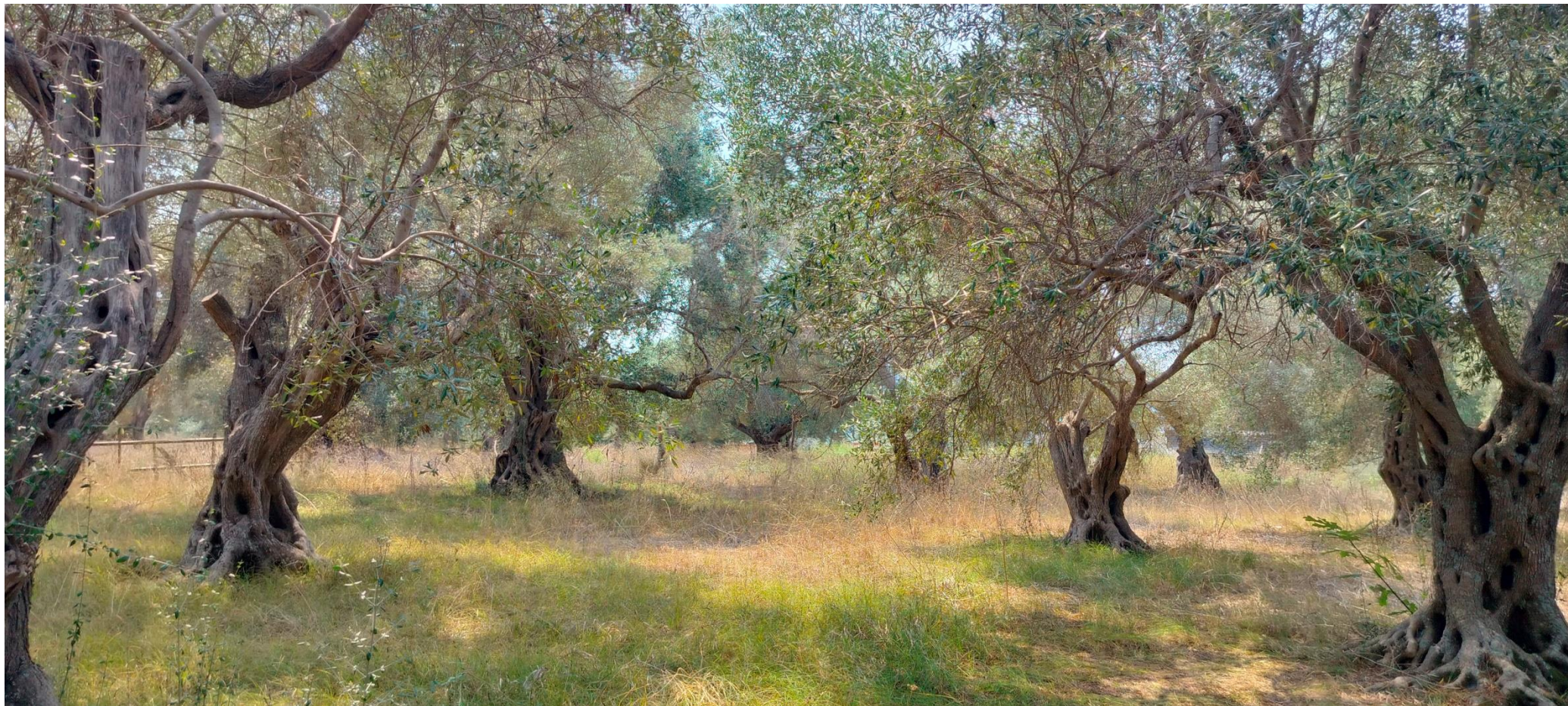
Τέλος, μπορεί είτε να ανέβει στο παρατηρητήριο (θέση 5 – διαδρομή ψαρά) είτε να επιστρέψει με το μονόξυλο.

Λεπτομέρεια - Θέση 1

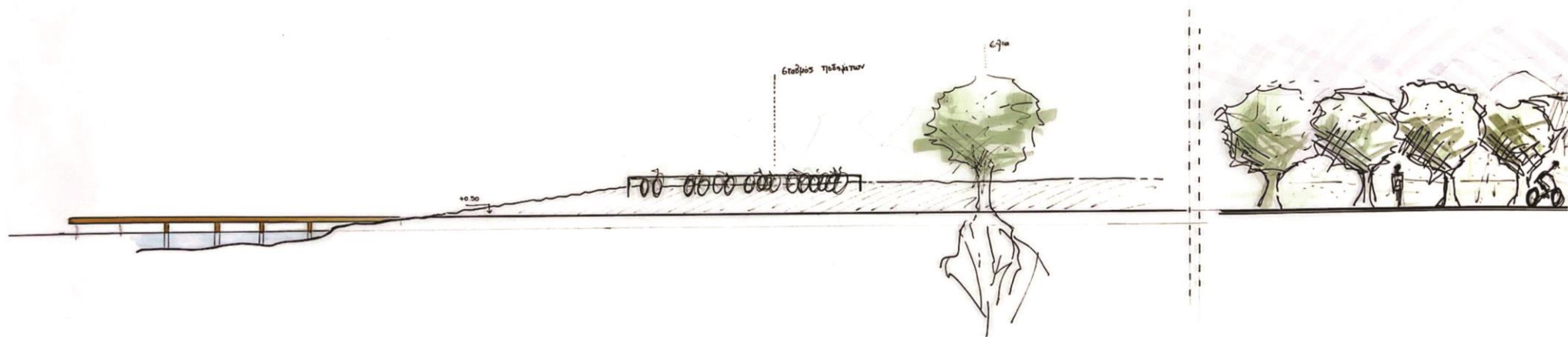

Σχέδιο γηπέδου Αμπαλί
 Σκίτσο : Νίκος Βαγενάς

Ο ελαιώνας στον οικισμό των ψαράδων
[πηγή :προσωπικό αρχείο]

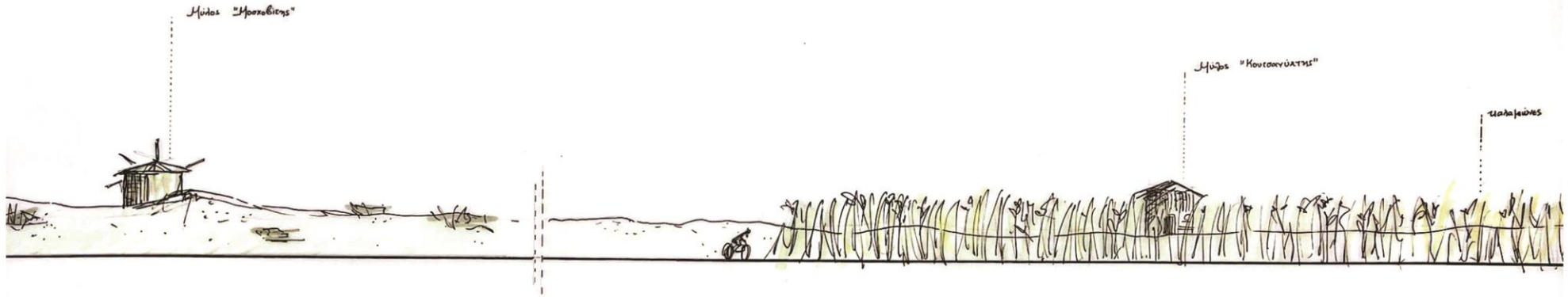
Λιμνθάλασσα Λευκάδας _ Ο Δρόμος της Ελιάς
Τομή 3

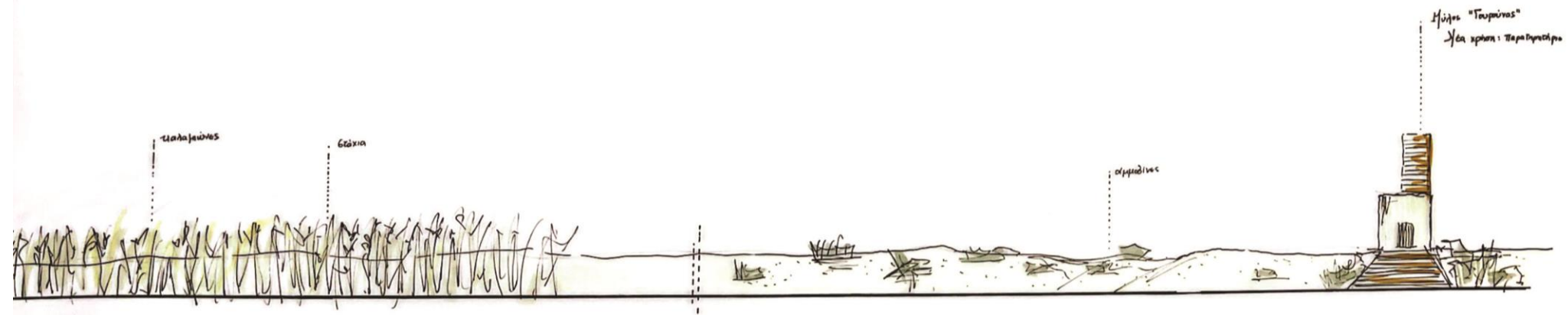

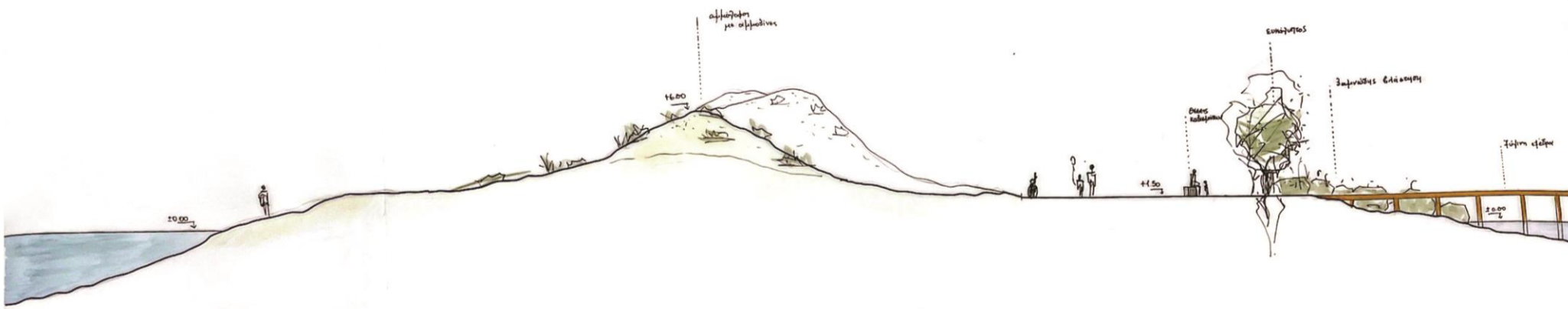

Eventos equinos

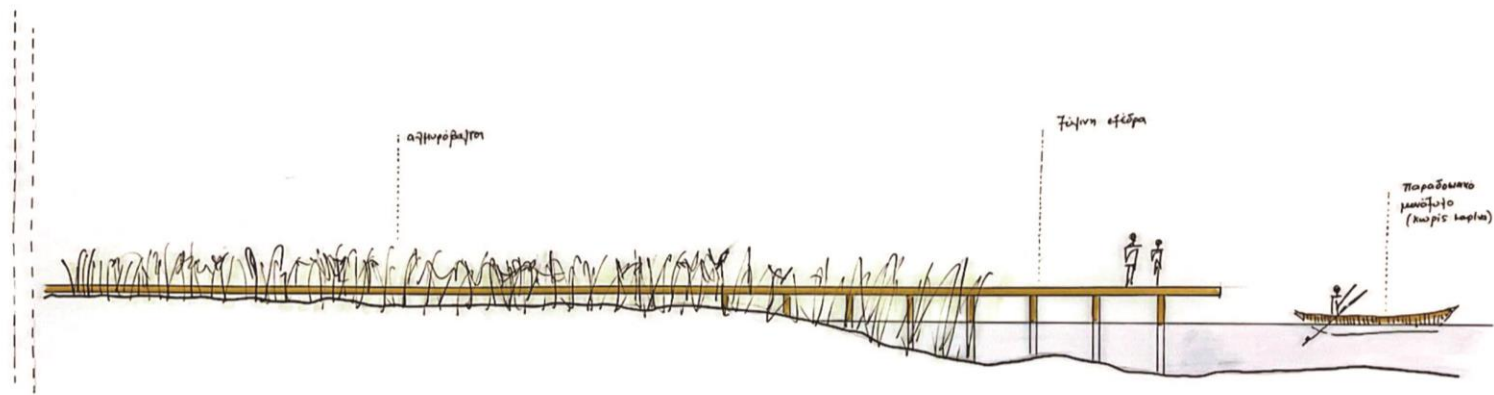
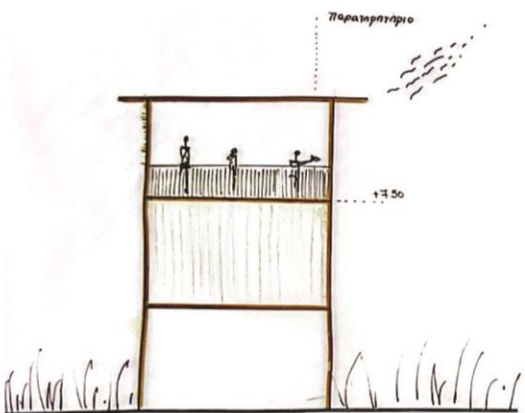

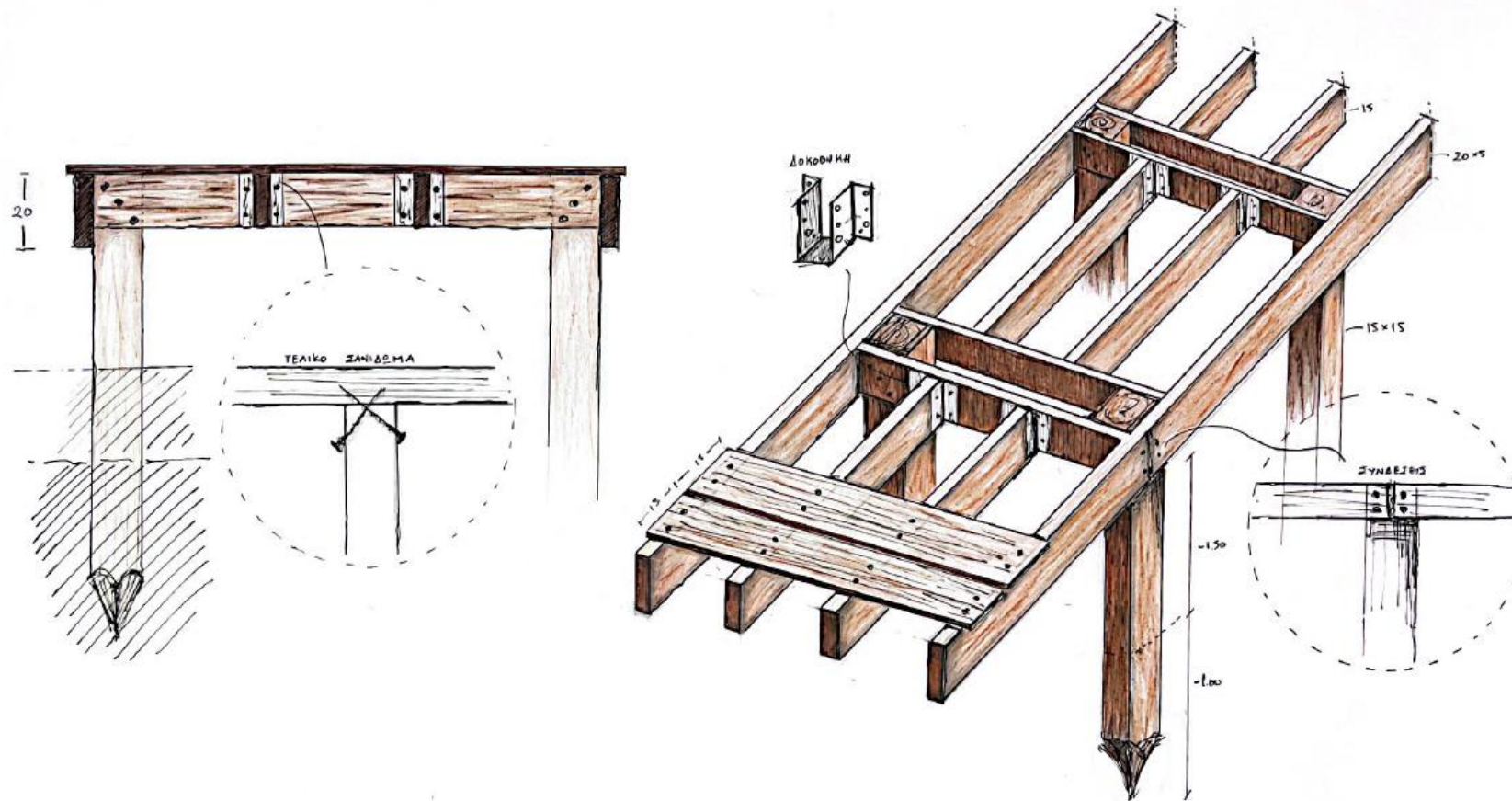

Ελαιώνας
Diospyros grisea

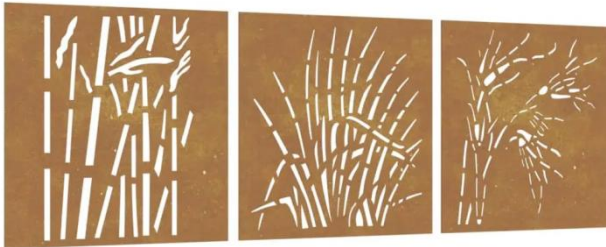
Ξύλινες γέφυρες _ Κατασκευαστική λεπτομέρεια

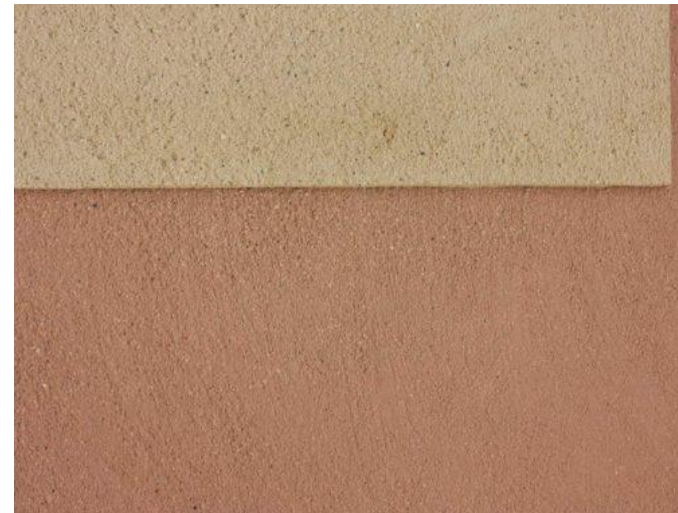
Διαδρομές λιμνοθάλασσα _ Υλικά

Όπως προαναφέρθηκε οι παρεμβάσεις είναι πολύ ήπιες και εναρμονίζονται πλήρως με το τοπίο. Για την κατασκευή των γεφυρών χρησιμοποιείται ξυλεία κωνοφόρων, ενώ για την επίστρωση του δρόμου της γύρας χρησιμοποιείται κουρασάνι.

Όσον αφορά τον τρόπο πληροφόρησης, επιλέχτηκαν επιδαπέδιες πινακίδες, ώστε να μην αλλοιώνεται η φυσιογνωμία του τοπίου. Το υλικό που χρησιμοποιείται είναι το μέταλλο corten.

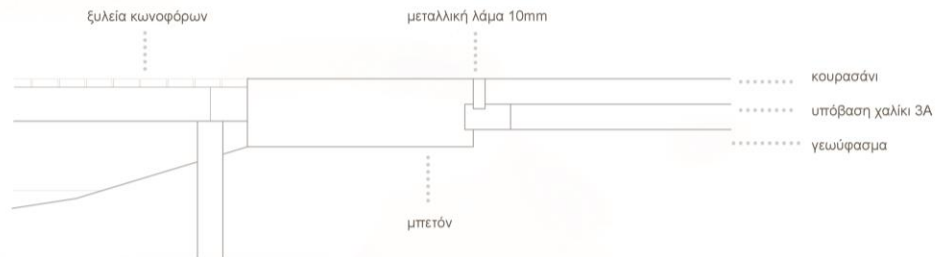
Μέταλλο corten – επιδαπέδιες πινακίδες

Κουρασάνι – επίστρωση δρόμου

0,4 - 0,6 ύψος άμπωτη/παλέρροιας

Μακέτα λιμνοθάλασσας

*“Εφεξής, ο χώρος μόνος του ή ο χρόνος μόνος του είναι καταδικασμένοι να ξεθωριάσουν και να
καταντήσουν σκιές...
Μόνο κάποιου είδους ένωσή τους θα τους συντηρήσει την ύπαρξή τους”*

Sigfried Giedion

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αργυρός Π., «Οι επιπτώσεις του τουρισμού στο δομημένο και μη περιβάλλον της Λευκάδας. Τα διδάγματα και οι μεγάλες προκλήσεις», Πρακτικά κγ' συμποσίου Λευκάδας και τουρισμός 1950-2018, Αθήνα, 2019
 2. Βαγενάς Ν., «Πάτρια ίχνη, ψηφίδες από τη Λευκάδα του χθες», εκδόσεις Fagotto books, Αθήνα, 2014
 3. Γεωργιάκης Η., «Η δική μου Λευκάδα», Fagotto books, Αθήνα, 2020
 4. Ζάχος Κ., Ντούζουγλη Α., «Λευκάδα», Υπουργείο Πολιτισμού ιβ' Εφορία προϊστορικών και κλασικών αρχαιοτήτων, Αθήνα, 2003
 5. Καραπάνου Σ., «Ο δίαυλος της Λευκάδας – δυναμικές συνθήκες στη βόρεια είσοδο», μεταπτυχιακή εργασία, επιβλ. Καθ. Μέμος Κ., Αθήνα, 2011
 6. Κομίλης Π., «Οικοτουρισμός», εκδόσεις Προπομπός, β' έκδοση, Αθήνα, 2007
 7. Κονδυλάτος Ν., «Η Λευκάδα αύριο – Από την τουριστική μονοτροπία στη διαλεκτική της βιωσιμότητας», εκδόσεις Fagotto books, Αθήνα, 2017
 8. Κοψιδά-Βλάχου Α., «Ταξιδεύοντας με τον τουρισμό στη Λευκάδα : τρόποι να σκεφτόμαστε, τρόποι να υπάρχουμε», Πρακτικά κγ' συμποσίου Λευκάδα και τουρισμός 1950-2018, Εταιρεία λευκαδικών μελετών, Αθήνα, 2019
 9. Λαμπρινού Μ., «Οι αλυκές της Λευκάδας», περιοδικό Αρχαιολογία, τεύχος 49, Δεκέμβριος 1993
 10. Παπαιωάννου Τ., «Τοπίο», Τόπος – Τοπίο – Τιμητικός τόμος για τον Δημήτρη Φιλιππίδη, εκδοτικός οίκος Μέλισσα, Αθήνα, 2018
 11. Σικελιανός Α., «Τον άναρχο τον έρωτα να ζήσω ακέριο», Αλαφροίσκιωτος, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2022
 12. Σφακιανάκης Κ.Μ., «Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2000
 13. Τσερές Δημήτρης, «Το οθωμανικό υδραγωγείο της Αγίας Μαύρας», εκδόσεις Fagotto books, Αθήνα, 2017
-
1. Fennell A.D., «Οικοτουρισμός», εκδόσεις Έλλην, Αθήνα, 2001
 2. Pallasmaa J., «Δώδεκα δοκίμια για τον άνθρωπο, την τέχνη και την αρχιτεκτονική 1980-2018», Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο, 2021
 3. Wallace G.N., Pierce S.M., «An evaluation of ecotourism in Amazonas, Brazil», USA, 1996

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. <https://www.carandmotor.gr/nea/poy-brisketai-i-monadiki-ploti-gefyra-stin-ellada>
2. <https://www.mylefkada.gr/alles-aidiseis/ellada/pos-na-erthete-stin-leykada-203062/>
3. <https://lefkadaslowguide.gr/el/the-town-of-lefkada/history-of-lefkada-town/>
4. ΕΛ.ΣΤΑΤ. Αποτελέσματα απογραφής 2021 https://elstat-outsourcers.statistics.gr/Census2022_GR.pdf
5. <https://www.gtp.gr/LocPage.asp?id=6457&lng=1>
6. Ο.ΦΥ.ΠΕ.ΚΑ <https://necca.gov.gr/apeiloumena-eidi/limnothalassa-leykadas/>
7. <https://lefkadaslowguide.gr/el/locations/trip/kouounteli-enetikos-elaionas-faneromeni/>
8. <https://aromalefkadas.gr/%CF%84%CE%BF-%CE%BF%CE%B8%CF%89%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%BF-%CF%85%CE%B4%CF%81%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CE%BC%CE%B1%CF%85/>
9. <https://aromalefkadas.gr/%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%BD%CE%BF%CE%B8%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA/>
10. <https://necca.gov.gr/apeiloumena-eidi/limnothalassa-leykadas/>
11. <https://ornithologiki.gr/el/>
12. https://www.efaitl.gr/arch_sites/%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%B1%CF%83-%CE%BC%CE%B1%CF%85%CF%81%CE%B1%CF%83/
13. <https://aromalefkadas.gr/%CE%B4%CE%AF%CE%B1%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CF%8E%CF%81%CF%85%CE%B3%CE%B1-%CE%BB%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%AC%CE%B4%CE%B1%CF%82-1688-1987/>
14. <https://www.kathimerini.gr/society/964312/me-to-vlemma-sti-limnothalassa-leykadas/>
15. <https://www.athensvoice.gr/life/taxidia/456240/ehei-i-leykada-limnothalassa/>
16. <https://www.youtube.com/watch?v=vGp-iKrZcgg>